

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Hur förstå mäns våld mot kvinnor?

En studie av teoretiska perspektiv i kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor.

Socionomprogrammet

C-uppsats VT 2008

Författare: Sabina Ericsson

Handledare: Ninni Carlsson

Abstract

Titel: Hur förstå mäns våld mot kvinnor? En studie av teoretiska perspektiv i kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor.
Författare: Sabina Ericsson
Nyckelord: Mäns våld mot kvinnor, könsmaktsperspektiv, kommunala handlingsplaner, socialkonstruktivism

Uppsatsens syfte är att undersöka med vilka teoretiska perspektiv kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor konstruerar en förståelse av våldet.

De teoretiska perspektiv av mäns våld mot kvinnor som återfinns i materialet är det feministiska, det psykopatologiska, det systemteoretiska och det ekologiska perspektivet. Materialet har analyserats utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv, Haldéns problemfigur samt Christies teori om det idealiska offret.

Materialet består av 18 kommunala handlingsplaner utvalda med hjälp av ett systematiskt urval. Dess innehåll har analyserats med hjälp av kvalitativ metod, fortolkning i kombination med meningskategorisering.

Resultatet visar att de kommunala handlingsplanerna i själva verket är en mängd olika typer av dokument med olika namn, syfte, innehåll och omfattning. De innehåller också ett flertal olika teoretiska perspektiv med vilka mäns våld mot kvinnor förstås. Men genom att de visar sig ha en handfallenhet inför att välja något teoretiskt perspektiv är det svårt att se att de kommunala handlingsplanerna ska kunna erbjuda socialsekreterare en teoretisk förståelse för mäns våld mot kvinnor. Samtidigt leder avsaknaden av tydliga nationella riktlinjer för vad handlingsplanerna ska innehålla i kombination med att utformandet av dem är frivilligt, till att det är svårt att se att de kommunala handlingsplanerna har någon legitimitet.

Förord

Jag vill inleda med att tacka några personer som på olika sätt hjälpt mig i arbetet med att skriva denna uppsats.

- Tack alla växeltelefonister och andra personer i de olika kommunerna jag har varit i kontakt med. Med er hjälp har jag lyckats komma i kontakt med rätt personer.
- Inge Göransson på Statistiska centralbyrån (SCB) för att han hjälpte mig att hitta en indelning över landets kommuner som var precis vad jag letat efter!
- Min sambo Anna för att hon stannar kvar hos mig. Det är inte lätt när båda två skriver uppsats samtidigt- men visst har det gått bra trots allt?!
- Min handledare Ninni Carlsson ska ha många tack för uppmuntrande ord, givande handledning, bra tips och nyttiga frågor som hon ställt till mig under arbetets gång!

INLEDNING.....	1
BAKGRUND.....	1
<i>Kommunala handlingsplaner</i>	<i>1</i>
<i>Socionomutbildningen och mäns våld mot kvinnor.....</i>	<i>3</i>
<i>Socionomer och mäns våld mot kvinnor</i>	<i>4</i>
<i>Könsmaktperspektivet inom svensk politik.....</i>	<i>4</i>
<i>Hur kan vi då förstå att män slår kvinnor?.....</i>	<i>5</i>
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	6
MIN FÖRFÖRSTÄELSE.....	6
CENTRALA BEGREPP OCH AVGRÄNSNINGAR	7
TIDIGARE FORSKNING OCH TEORETISKA PERSPEKTIV	8
SVENSK FORSKNING	8
<i>Hur många kommuner har handlingsplaner?</i>	<i>8</i>
<i>Handlingsplanernas innehåll.....</i>	<i>9</i>
<i>Handlingsplanernas funktion</i>	<i>10</i>
INTERNATIONELL FORSKNING	11
FORSKNING OM TEORETISKA PERSPEKTIV PÅ VÅLD	12
<i>Psykopatologiskt perspektiv.....</i>	<i>12</i>
<i>Feministiskt perspektiv.....</i>	<i>12</i>
<i>Systemteoretiskt perspektiv.....</i>	<i>13</i>
<i>Ekologiskt perspektiv</i>	<i>13</i>
ANALYTISKA TEORIER.....	14
<i>Socialkonstruktivism.....</i>	<i>14</i>
<i>Haldéns problemfigur</i>	<i>15</i>
<i>Det idealiska offret</i>	<i>16</i>
METOD	18
LITTERATURSÖKNING	18
<i>Tillvägagångssätt vid litteratursökning.....</i>	<i>18</i>
DOKUMENTANALYS	18
<i>Insamling av material</i>	<i>18</i>
Urval av handlingsplaner	18
Kontakt med kommuner	19
<i>Analysmetoder</i>	<i>20</i>
Kvalitativ tolkning.....	21
<i>Etiska överväganden.....</i>	<i>22</i>
<i>Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet</i>	<i>23</i>
<i>Metodologiska reflektioner</i>	<i>24</i>
RESULTAT OCH ANALYS.....	26
PRESENTATION AV MATERIALET.....	26
<i>Kommunala handlingsplaner - olika namn, omfattning och innehåll.....</i>	<i>26</i>
<i>Vem utformar och beslutar om dokumenten?.....</i>	<i>27</i>
<i>Dokumentens syfte.....</i>	<i>28</i>
<i>Vad kallas våldet?</i>	<i>29</i>
DOKUMENTENS TEORETISKA INNEHÅLL.....	31
<i>Problem</i>	<i>31</i>
Psykopatologiskt perspektiv.....	31
Feministiskt perspektiv	33
Teorilöst perspektiv	34
<i>Orsak</i>	<i>35</i>
Psykopatologiskt perspektiv.....	35
Feministiskt perspektiv	36
Ekologiskt perspektiv	36

<i>Akut lösning</i>	37
Psykopatologiskt perspektiv.....	37
Feministiskt perspektiv.....	39
Systemteoretiskt perspektiv.....	39
Teorilöst perspektiv.....	40
Ekologiskt perspektiv.....	40
<i>Förebyggande lösning</i>	41
Psykopatologiskt perspektiv.....	41
Feministiskt perspektiv.....	42
SLUTSATSER	43
VARFÖR KOMMUNALA HANDLINGSPLANER?.....	44
FRAMTIDA FORSKNING.....	45
REFERENSER	46

Inledning

Hur förstå mäns våld mot kvinnor? I uppsatsen kommer jag att undersöka med vilka teoretiska perspektiv kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor konstruerar en förståelse av våldet.

I detta inledande kapitel presenteras bakgrunden och framväxten av de kommunala handlingsplanerna för mäns våld mot kvinnor, samt deras anknytning till socialt arbete. Därefter följer uppsatsens syfte och frågeställningar, min förförståelse och de avgränsningar som gjorts av ämnet samt en redogörelse av centrala begrepp.

Bakgrund

I denna inledande del presenteras bakgrunden till de kommunala handlingsplanerna för mäns våld mot kvinnor. Vidare kommer jag att gå in på hur ämnet mäns våld mot kvinnor hanteras under socionomutbildningen, samt behandla yrkesverksamma socionomers kunskap och erfarenhet av mäns våld mot kvinnor. Därefter går jag in på könsmaktsperspektivet inom svensk politik. Slutligen för jag en diskussion om varför teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor bör studeras och varför jag har valt att undersöka de kommunala handlingsplanerna.

Kommunala handlingsplaner

Kommunala handlingsplaner för arbetet med våldsutsatta kvinnor har i drygt tio år lyfts fram som en viktig del av det lokala kvinnofridsarbetet. Men det är än idag oklart vad dessa handlingsplaner ska innehålla och kommunerna är inte skyldiga att utforma dem.¹

De kommunala handlingsplanerna har sitt ursprung i Kvinnovåldskommissionens huvudbetänkande som föreslog att kommunerna skulle utforma särskilda handlingsplaner/policydokument för arbetet med våldsutsatta kvinnor.² Syftet med handlingsplanerna var att arbetet med utsatta kvinnor skulle finnas med både vid verksamhetsplanering och vid fördelning av resurser inom kommunerna. Kvinnovåldskommissionen betonade också vikten av god samverkan mellan olika myndigheter för att göra handläggningen bättre för de våldutsatta kvinnorna och för att genom samverkan kunna motverka våld. Dessa handlingsplaner/policydokument skulle innehålla både information om samverkan, myndigheternas målsättningar samt beskrivningar av mekanismerna bakom våldet:

”Ett policydokument blir en viljeförteckning när det gäller synen på hur våld mot kvinnor bör bekämpas. Ett policydokument om våld mot kvinnor bör naturligtvis i första hand innehålla myndighetens målsättning för insatserna när det gäller sådant våld. I ett sådant dokument bör även ingå en beskrivning av mekanismerna bakom kvinnovåld, såväl på samhälls- som individnivå, men också av de följder som våldet kan få för dem som utsätts för det. Ett viktigt moment i ett policydokument är, som

¹ Prop. 1997/98:55 *Kvinnofrid*

² SOU 1995:60 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen del A* (Stockholm: Socialdepartementet)

redan framhållits, myndighetens syn på hur arbete kan och bör bedrivas tillsammans med andra.”³

Kvinnovåldskommissionen föreslog också att särskilda åtgärdsprogram borde utformas för att sammanställa hur hjälpsökande kvinnor bör bemötas av socialtjänsten samt vilka av socialtjänstens eller andra myndigheters och frivilligorganisationers insatser som skulle kunna erbjudas kvinnor, män och barn. Genom tydliga rutiner för handläggningen av dessa ärenden hoppades man på att på kort sikt kunna göra arbetet mer enhetligt samt att förbättra våldsutsatta kvinnors möjlighet att få stöd.⁴ Det finns dock inget krav på kommunerna att utforma handlingsplaner/policydokument eller åtgärdsprogram. Regeringen avvisade krav om detta och ansåg kommunerna själva får bedöma hur arbetet ska utformas.⁵

Socialstyrelsen fick av regeringen 1997, som följd av Kvinnovåldskommissionens huvudbetänkande, i uppdrag att utforma ett utbildningsmaterial för socialtjänstens arbete för kvinnor som utsatts för våld.⁶ I utbildningsmaterialet återkommer frågan om de kommunala handlingsplanerna då Socialstyrelsen föreslår att kommunerna ska utarbeta lokala handlingsplaner för att underlätta såväl det interna arbetet som olika samarbetsformer.⁷

Socialutskottet har sedan dess riktat sig till kommunerna eftersom de anser att kommunerna bör utforma handlingsplaner för arbetet med våldsutsatta kvinnor.⁸ Detta är ett krav som också Amnesty har fört fram efter att ha studerat kommunernas arbete mot mäns våld mot kvinnor.⁹ I direktivet till den statliga utredningen *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*¹⁰ bedömer regeringen att de kommunala handlingsplanerna utgör en bra grund för kommunernas arbete samt att de kan fungera som ett effektivt för att förbättra arbetet.¹¹

I förslagen som utredningen sedan presenterar tas de kommunala handlingsplanerna upp från två perspektiv. Dels i det förebyggande arbetet där handlingsplanernas mål och dess uppföljning kan vara en del av arbetet med att förhindra våld mot kvinnor. Men även som ett sätt att samverka med andra kommuner genom att tillsammans utforma och utveckla kommunala handlingsplaner.¹² Under hösten 2007 presenterade regeringen en nationell handlingsplan för att bekämpa våld mot kvinnor, vars syfte var att beskriva hur arbetet under mandatperioden skulle bedrivas. Där presenterades bland annat hur socialtjänstens arbete genom metodutveckling och ökad tillsyn skulle förbättras. De

³ SOU 1995:60 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen del A* s 224

⁴ SOU 1995:60 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen del A*

⁵ Prop. 1997/98:55 *Kvinnofrid*

⁶ Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal.* (Stockholm: Socialstyrelsen, 2003)

⁷ Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*

⁸ Socialutskottet. *Socialutskottet påminner om kommunala handlingsplaner.* (Stockholm: Socialutskottet, 30 november 2004)

⁹ Amnesty. *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer* (Stockholm: Amnesty, 2004)

¹⁰ SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (Stockholm: Socialdepartementet)

¹¹ Dir. 2005:32 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

¹² SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

kommunala handlingsplanerna nämns däremot inte i den nationella handlingsplanen.¹³

Socionomutbildningen och mäns våld mot kvinnor

Efter genomgången av de kommunala handlingsplanernas bakgrund ska jag nu gå in på hur ämnet mäns våld mot kvinnor hanteras under socionomutbildningen. Detta för att ge en bild av socionomers kunskaper inom ämnet mäns våld mot kvinnor.

Socionomutbildningen har blivit bättre på att behandla ämnet, men innehållet i utbildningen skiftar mellan olika lärosäten.¹⁴ Socionomutbildningen kritiserades av Kvinnovaldskommisionen eftersom mäns våld mot kvinnor sällan togs upp i utbildningsplanerna. Lärosätena uppgav att mäns våld mot kvinnor ingick i flera kurser, men i en genomgång av socionomutbildningen visade det sig att utrymmet som ämnet gavs var beroende av de enskilda lärarna i de olika kurserna.¹⁵ Trots att alla socionomutbildningar idag tar upp mäns våld mot kvinnor finns delar av kritiken kvar. Vissa lärosäten tar systematiskt upp mäns våld mot kvinnor under flera tillfällen under utbildningen och på ett ingående sätt, medan andra lärosäten inte har en lika strukturerad undervisning av ämnet. Högskoleverket varnar också för att delar av undervisningen sker i valbara kurser vilket kan göra utbildningen ojämn.¹⁶ En valbar utbildning riskerar också att enbart nå vissa studenter. För att förstå mäns våld mot kvinnor används en mängd olika teoretiska perspektiv på problemet i utbildningen, av vilka de vanligaste är psykodynamiska, systemteoretiska och genusteoretiska modeller.¹⁷ I Högskoleverkets studie av olika utbildningar, däribland socionomutbildningen, framkommer det att det finns ett motstånd mot ett könsmaktsperspektiv på mäns våld mot kvinnor:

”I diskussionen om undervisningens teoretiska grunder ska man minnas att inom problemområdet mäns våld mot kvinnor utgör olika genusvetenskapliga modeller en central del av ämnets teori, både nationellt, nordiskt och internationellt. Samtidigt visar vissa enkätsvar att studenter, ibland också lärare, kan känna en ”trötthet” vid frågor om kön eller uppfattar ämnet våld mot kvinnor som ”feministisk propaganda”. Till detta kommer att i den allmänna debatten ifrågasätts genusvetenskap eller feministisk forskning som mer politisk och mindre objektiv än andra teoribildningar. Att låta undervisningen anknyta till genusvetenskapliga resonemang kring våld mot kvinnor kan alltså uppfattas som ett kontroversiellt teoretiskt val.”¹⁸

Eftersom ett könsmaktssteoretiskt perspektiv på mäns våld mot kvinnor är centralt på nationell nivå kommer jag att presentera perspektivet längre fram i uppsatsen.

¹³ Regeringens skrivelse 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

¹⁴ Högskoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor i elva utbildningar – ett regeringsuppdrag* (Stockholm: Högskoleverket, 2004)

¹⁵ SOU 1996:69 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldskommisionen del A*

¹⁶ Högskoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor i elva utbildningar – ett regeringsuppdrag*

¹⁷ Högskoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor i elva utbildningar – ett regeringsuppdrag*

¹⁸ Högskoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor i elva utbildningar – ett regeringsuppdrag* s 12-13

Socionomer och mäns våld mot kvinnor

Mot bakgrund av socionomutbildningens brister när det gäller att arbeta med mäns våld mot kvinnor är steget inte långt till att se på de yrkesverksamma socionomernas erfarenhet och kunskap om mäns våld mot kvinnor. Medvetenheter och kunskapen om mäns våld mot kvinnor har under de senaste åren blivit bättre, men fortfarande finns det skillnader i handläggningen av ärendena mellan olika socialsekreterare.¹⁹

I äldre studier av yrkesverksamma socionomer har det visat sig att socialtjänstemännen ofta inte vet att kvinnorna de är i kontakt med utsätts för våld. Socialsekreterarna anade att det var fler kvinnor som utsattes för våld än vad de visste om, men trots att de ibland kunde se tecken på våld var detta inte något som behandlades i samtalen med kvinnorna. De flesta socialsekreterarna uppgav också att de hade liten erfarenhet av att arbeta med våldsutsatta kvinnor. Andra uppgav att deras kunskaper om mekanismerna bakom våldet var bristfälliga och de upplevde en osäkerhet kring hur denna typ av ärende skulle hanteras.²⁰ Hur de enskilda socialsekreterarna ser på orsakerna till mäns våld mot kvinnor kan påverka på vilket sätt de väljer att arbeta med den våldsutsatta kvinnan:

”När socialtjänsten möter kvinnor som utsätts för våld och andra övergrepp kan den enskilda socialsekreterarens värderingar beträffande orsakerna till kvinnomisshandel påverka valet av arbetsätt. Det har framkommit att insatserna i vissa fall fokuseras på kvinnan och barnen, medan andra socialsekreterare inriktar sina insatser på relationen mellan kvinnan och mannen.”²¹

Även i senare studier framkommer det att socialtjänstens bemötande och kunskap om våldsutsatta kvinnor är knutet till den enskilda socialsekreterarens kunskaper. Stödet till kvinnan kan då bli bra eller mindre bra, beroende på om hon möter en socialsekreterare med bristfälliga eller stora kunskaper. I stort har dock socialtjänstens kunskap om mäns våld mot kvinnor under de senaste åren förbättrats.²²

Könsmaktperspektivet inom svensk politik

Mäns våld mot kvinnor ses som ett uttryck för och ett upprätthållande av en könsmaktsordning där män och kvinnor har olika värde.

Könsmaktperspektivet har sin grund i den feministiska våldsforskningen och synen på att mäns våld mot kvinnor som en jämställdhetsfråga, där våldet är ett uttryck för bristande jämställdhet mellan könen.²³ Utifrån Förenta Nationernas deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor, där våld mot kvinnor ses som ett uttryck för historiska ojämlika maktrelationen mellan kvinnor och män,²⁴ presenterade Kvinnofridskommissionen sitt huvudbetänkande där mäns våld mot

¹⁹ SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

²⁰ SOU 1995:69 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldscommissionen del A*

²¹ SOU 1995:69 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldscommissionen del A s 118*

²² SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

²³ SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt* (Stockholm: Näringsdepartementet)

²⁴ SOU 1995:60 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldscommissionen del A*

kvinnor knöts till mannen som aktör och utövare av våldet, och där våldet sågs som en fråga kopplat till kön.²⁵ Vad innebär då ett könsmaktsperspektiv på våld?

”Utifrån denna förståelse av mäns våld mot kvinnor förstås våld i relation till en samhällsstruktur där män är överordnade kvinnor, och mäns våldsutövning bekräftar därmed en könsmaktsordning. Om man utgår ifrån att ingen människa lever utanför den politiska, ekonomiska, sociala och kulturella könsmaktsstrukturen, men att ingen heller är helt bestämd av den, kan män och kvinnor i sina liv i olika stor utsträckning leva upp till eller bryta med de krav som ställs på dem.”²⁶

Det våld som män utövar har sin grund i den rådande könsmaktsordningen som värderar män högre än kvinnor och därigenom ger män möjligheter att på olika sätt utöva makt över kvinnor, genom exempelvis våld.²⁷ Mäns våldsutövande innebär också att könsmaktsordningen upprätthålls.²⁸ Däremot ses inte män som offer för könsmaktsordningen utan de har möjlighet att ta ansvar för hur de själva väljer att leva och agera och kan därigenom välja att inte använda våld mot kvinnor.²⁹

Inom svensk politik har könsmaktsperspektivet varit centralt men vid sidan av det har andra perspektiv varit närvarande på individnivå. Exempelvis hade Kvinnofridskommissionens huvudbetänkande könsmaktsperspektivet som överordnad tolkningsram för våld på en strukturell nivå, men på individnivå har andra teorier såsom individualpsykologiska teorier varit närvarande.³⁰ Även Socialstyrelsens utbildningsmaterial om mäns våld mot kvinnor tar upp ett könsmaktsperspektiv på mäns våld mot kvinnor men betonar också att det är olika faktorer som samvarierar för att våld ska uppkomma.³¹ I regeringens nationella handlingsplan definieras mäns våld mot kvinnor som ett omfattande samhälls- och jämställdhetsproblem som kan drabba kvinnor i alla samhällsklasser. Däremot anger de ingen orsak till varför våldet uppkommer utan skriver att det behövs mer forskning om varför vissa män utövar våld.³²

Hur kan vi då förstå att män slår kvinnor?

I debatten som följde tv-programmet *Könskriget*³³ handlade mycket om kvinnojourernas arbete och deras syn på män.³⁴ Samtidigt ifrågasatte *Könskriget*

²⁵ SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*

²⁶ SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt* s 61

²⁷ SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*

²⁸ Prop. 2005/06:155 *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*

²⁹ SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*

³⁰ SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt*

³¹ Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*

³² Regeringens skrivelse 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*

³³ *Könskriget* visades den 15 och 22 maj 2005. Finns tillgängligt att se på nätet: <http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=26971&a=383884>

³⁴ Winberg, Margareta "SVT hakar på feministdrevet" *Expressen* 23 maj 2005, Söderberg, Marie "Winberg blev hjärntvättad" *Expressen* 25 maj 2005, Ohlsson, Carina "Extrema uppfattningar riskerar flytta fokus från våldet" *Svenska Dagbladet* 25 maj 2005, Schyman, Gudrun och Tung, Ann-Marie "FN stödjer könsmaktsordning" *Svenska Dagbladet* 25 maj 2005

regeringens val av könsmaktsperspektiv som teoretisk förklaring till mäns våld mot kvinnor.³⁵ Denna skepsis till könsmaktsperspektivet har jag sedan mött vid åtskilliga tillfällen efteråt, bland annat i mötet med yrkesverksamma socionomer som ibland har svårt att förstå och tro på könsmaktsperspektivet och istället söker andra förklaringar.

Med utgångspunkt från socionomernas skiftande kunskap och teoretiska förståelse av mäns våld mot kvinnor väcktes mitt intresse för att undersöka vilka teoretiska förklaringar kommunerna lyfter fram i sina kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor. Att jag valt att se på de kommunala handlingsplanerna är att dessa kan vara de dokument som många socialarbetare lätt kommer i kontakt med, och har tillgängliga, till skillnad från exempelvis offentliga utredningar. En socialarbetare som söker information om kommunens inställning till mäns våld mot kvinnor har troligtvis ett exemplar av kommunens handlingsplan, och den kan då vara en källa till information om hur våldet kan förstås. Tidigare studier visar att över 70 % av kommunerna år 2005 hade någon form av kommunal handlingsplan för våld mot kvinnor.³⁶ Men det är inte undersökt om de kommunala handlingsplanerna innehåller någon teoretisk förklaring till våldet, och i så fall vilken.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka med vilka teoretiska perspektiv kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor konstruerar en förståelse av mäns våld mot kvinnor.

- Finns teoretiska perspektiv om mäns våld mot kvinnor i de kommunala handlingsplanerna?
- Vilka teoretiska perspektiv finns i de kommunala handlingsplanerna?
- Hur konstrueras de teoretiska perspektiven i de kommunala handlingsplanerna?
- Vilka teoretiska perspektiv dominerar när de kommunala handlingsplanerna diskuterar orsaker och lösningar kring våld mot kvinnor?
- Diskuteras orsakerna och lösningarna utifrån samma teoretiska perspektiv i de kommunala handlingsplanerna?

Min förförståelse

Jag har min bakgrund i den feministiska rörelsen där jag under många år arbetat ideellt på olika sätt. Mitt engagemang och intresse för frågor som rör mäns våld mot kvinnor och barn började vakna när jag första gången hörde en kvinna från kvinnojouren prata på det feministiska caféet som jag var med och drev. Att jag därigenom började fundera över omfattningen av mäns våld mot kvinnor, tror jag att lett till att jag har sett mer av det våld som funnits i min omgivning än vad jag annars skulle ha gjort. Genom klasskompisar, bekanta och släktingar har jag fått uppleva att våldet finns överallt. De senaste åren har jag också fått erfarenheter av att arbeta med

³⁵ Baun, Per "Krigsretoriken skadar kvinnosaken" *Svenska Dagbladet* 19 maj 2005

³⁶ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor* (Stockholm: Socialstyrelsen, 2005)

våldsutsatta kvinnor och barn. Dels genom mitt ideella engagemang på kvinno- och tjejjourer samt genom min praktik som jag gjorde inom en kommunal verksamhet för våldsutsatta kvinnor och barn, Projekt Utväg i Göteborg. Mitt ideella engagemang och min praktik på Projekt Utväg har fått mig att fundera mer över olika teoretiska förklaringar till mäns våld mot kvinnor, vilket gjorde mig intresserad av att studera de kommunala handlingsplanerna. Jag tänker mig att de teoretiska perspektiven av mäns våld mot kvinnor hänger samman med den möjliga lösningen på problemet. Jag tror att när vi har en teori om varför ett problem uppkommer kan vi också med hjälp av det teoretiska perspektivet formulera en lösning på problemet.

Centrala begrepp och avgränsningar

Här presenterar jag två centrala begrepp som förekommer i min uppsats samt går in på vilka avgränsningar som följer av valet av begrepp.

Mäns våld mot kvinnor: När jag skriver om mäns våld mot kvinnor menar jag mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Nära relation innebär att den man som utövar våld mot kvinnan är kvinnans nuvarande eller tidigare make, sambo, fästman eller pojkvän.³⁷ Den man som utövar våld mot kvinnan är således en man som hon har eller har haft någon form av kärleksrelation till.³⁸ Jag har valt att använda mig av begreppet mäns våld mot kvinnor för att det begreppet tydligt uttrycker vem som utövar våld och vem som utsätts för det. Genom användandet av begreppet mäns våld mot kvinnor osynliggörs våld mot kvinnor i samkönade relationer.³⁹ Fokuseringen av att våldet utövas av män mot kvinnor som de har eller har haft en kärleksrelation leder detta till att jag också exkluderar hedersrelaterat våld. Det hedersrelaterade våldet kan också utövas av en man i nära relation till den våldsutsatta kvinnan men relationen består av att mannen tillhör kvinnans familj eller släkt.⁴⁰ Jag hade även kunnat studera våld i samkönade relationer samt hedersvåld och i vissa kommunala handlingsplaner inkluderas även dessa former av våld. Jag har dock valt att enbart studera våld i heterosexuella relationer eftersom jag annars hade fått ett för omfattande arbete gällande tidigare forskning, synsätt och teoretiska perspektiv.

Våld: Begreppet våld innefattar fysiskt, psykiskt och sexuellt våld som utövas av en man mot sin kvinnliga partner, eller före detta partner. Till det psykiska våldet kan också kontroll över kvinnans ekonomiska situation räknas in.⁴¹

³⁷ SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

³⁸ Burman, Monica. *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor. Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet* (Uppsala: lustus, 2007)

³⁹ Burman, *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor. Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*

⁴⁰ Eliasson, Mona. *En kunskapsöversikt. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer* (Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting, 2006)

⁴¹ Eliasson, *En kunskapsöversikt. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*

Tidigare forskning och teoretiska perspektiv

I följande avsnitt presenteras tidigare forskning av kommunala handlingsplaner i Sverige samt nationella handlingsplaner utomlands. Därefter presenteras tidigare forskning om teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor. Slutligen går jag in på de perspektiv som jag använder mig av för att analysera mitt material.

Svensk forskning

Jag har inte kunnat finna någon tidigare studie där man har undersökt de kommunala handlingsplanernas teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor. Däremot har det sedan mitten av 1990-talet gjorts flera studier som på olika sätt undersökt kommunernas arbete med kvinnofridsfrågor samt undersökt de kommunala handlingsplanerna för mäns våld mot kvinnor. Dessa studier har främst berört hur många kommuner som har kommunala handlingsplaner, men även handlingsplanernas innehåll och dess funktion har undersökts. Det finns däremot studier över hur andra offentliga dokument såsom propositioner och statliga offentliga utredningar ser på mäns våld mot kvinnor.⁴² Dessa har jag valt att inte gå in på eftersom det är just de kommunala handlingsplanerna som är i fokus för min uppsats.

Hur många kommuner har handlingsplaner?

I en studie av hur kommuner som saknar kvinnojourer arbetar med att stödja våldutsatta kvinnor undersökte Christine Bender och Carin Holmberg bland annat om kommunerna hade kommunala handlingsplaner. Av de 138 kommuner som år 1999 var utan kvinnojour svarade 127 kommuner, av vilka 27 kommuner hade utarbetat handlingsplaner för stöd och hjälp till misshandlade kvinnor. 18 kommuner arbetade med att ta fram handlingsplaner.⁴³

Amnesty genomförde under år 2004 en studie av landets samtliga kommuner för att undersöka hur kommunerna arbetade för att bekämpa och förebygga mäns våld mot kvinnor. Undersökningen besvarades av 215 av landets 290 kommuner och den visade att 110 av kommunerna hade någon form av handlingsplan eller handlingsprogram för bekämpandet av mäns våld mot kvinnor.⁴⁴ Amnesty genomförde under 2005 en uppföljande studie för att se hur arbetet hade framskridit under det gångna året. Den uppföljande enkäten besvarades av 120 kommuner. Den visade att 36 kommuner som tidigare inte hade någon handlingsplan, nu hade antagit eller påbörjat arbetet med en kommunövergripande handlingsplan. Vidare hade 24 av de kommunerna som tidigare saknat handläggningsrutiner nu antagit eller påbörjat arbetet med att utarbeta riktlinjer för socialtjänstens handläggning av ärenden som

⁴² Wendt Höjer, Maria. *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin* (Malmö: Liber, 2006)

⁴³ Bender, Christine och Holmberg, Carin. *När var och en sköter sitt... Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour?* Stockholm: Sköndalsinstitutet, Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie, nr 21, 2001

⁴⁴ Amnesty. *Har ej prioriterat frågan. En undersökning om svenska kommuners arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor* (Stockholm: Amnesty, 2005)

rör våldsutsatta kvinnor. Slutligen hade 5 kommuner med handlingsplaner för kvinnofridsarbetet reviderat dem.⁴⁵

Socialstyrelsen och Länsstyrelserna fick 2005 i uppdrag av regeringen att undersöka hur många av landets kommuner som har handlingsplaner för arbetet med våldsutsatta kvinnor.⁴⁶ Länsstyrelserna kontaktade kommunerna och efterfrågade de handlingsplaner som fanns den 1 augusti 2005, och därefter sammanställde en projektgrupp resultaten. Av Sveriges 290 kommuner hade 206, eller 71 % av kommunerna en kommunal handlingsplan rörande våldsutsatta kvinnor. Studien utgick ifrån kommunernas egen definition av en handlingsplan.⁴⁷

De kommuner som inte hade någon kommunal handlingsplan arbetade vid studiens tidpunkt med att ta fram en plan, men det fanns också kommuner som svarade att de inte har ett behov av en plan, saknade resurser för att utforma en eller inte har prioriterat frågan. Av de 206 kommuner eller 71 % av kommunerna som hade en kommunal handlingsplan var tre av fyra politiskt antagna i antingen socialnämnden, kommunfullmäktige eller motsvarande. Den kritik som förs fram mot kommunernas arbete handlar om brist på förebyggande insatser för att minska våldet i kommunerna, vikten av att handlingsplanerna revideras, att de utgår ifrån problemen i den egna kommunen samt att de förankras politiskt i kommunen och sprids inom hela organisationen.⁴⁸

Handlingsplanernas innehåll

Det saknas en enhetlig utformning av de kommunala handlingsplanerna. De har många olika namn. Utöver just handlingsplan kan de också heta t.ex. handbok, åtgärdsprogram och handlingsprogram. Förutom denna spridning av vad handlingsplanerna kallas har kommunerna även olika syften med sina handlingsplaner. Sprida kunskap om våld mot kvinnor, ge vägledning för personalen i hur de ska agera eller klarlägga myndigheters ansvarsområden är några av de syften som förekommer i olika kommunala handlingsplaner.⁴⁹

I Socialstyrelsens studie från 2005 grupperades de kommunala handlingsplanerna efter vad dessa hade för innehåll:

- *”Rutiner/riktlinjer och vägledning för personalen i att ge praktiskt stöd och skydd till våldsutsatta kvinnor och deras barn*
- *Plan för verksamhetsutveckling*
- *Information om kommunens och berörda myndigheters och frivilligorganisationers resurser*
- *Mål och övergripande policy för kommunen”⁵⁰*

Av de kommunala handlingsplanerna innehöll vissa enbart mål och övergripande policy för kommunen, medan andra bestod av samtliga ovanstående former av

⁴⁵ Amnesty. *Tillfälle att prioritera frågan. Uppföljning av svenska kommuners arbete för kvinnofrid*

⁴⁶ Dir. 2005:32 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

⁴⁷ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

⁴⁸ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

⁴⁹ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

⁵⁰ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor* s 20

innehåll.⁵¹ Att handlingsplanernas innehåll och syfte skiftar fann även Amnesty i sin studie. De efterfrågade handlingsplaner som handlade om hur kommunerna skulle arbeta för att bekämpa våldet och förebygga det. Dokumenten kommunerna skickade in bestod däremot främst av handläggningsrutiner för socialtjänsten, klargöranden av socialtjänstens ansvar samt andra myndigheters ansvarsområde. Amnesty saknade därför kommunövergripande strategiska handlingsplaner för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, det var det bara ett fåtal kommuner som hade.⁵² Vidare fann de att många av handlingsplanerna var väldigt lika varandra både när det gällde innehåll och längd samt till viss del även formuleringar.⁵³ Socialstyrelsen såg också att det många gånger saknas en beskrivning av orsakerna till våldet, utifrån problemen i den egna kommunen. De fann också att planerna ofta är inspirerade av socialstyrelsens eget utbildningsmaterial *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänsten*.⁵⁴

Genom dessa studier vet vi att de kommunala handlingsplanerna är dokument med olika typer av innehåll. Men samtidigt som deras innehåll kan skilja sig åt är många dokument väldigt lika varandra när det kommer till innehåll, längd och utformning.

Handlingsplanernas funktion

För att få en bild av de kommunala handlingsplanernas funktion gjordes en C-uppsats inom ramen för den offentliga utredningen *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*.⁵⁵ Syftet var bland annat att få information om vilken funktion handlingsplanerna har och om de utgör ett stöd i arbetet. För att få svar på studiens frågor genomfördes 30 intervjuer med chefer och handläggare från tolv olika kommuner runt om i landet.⁵⁶

Resultatet av intervjuerna visar att olika chefer har olika syn på handlingsplanernas funktion, men att synen även skiljer sig mellan chefer och handläggare inom samma kommun. Bland cheferna finns det de som tycker att planerna både kan användas av handläggare i mötet med våldsutsatta kvinnor samt av chefer vid fördelning av pengar. Samtidigt finns det andra chefer som tycker att det bara är handläggarna som har nytta av planerna. Slutligen finns det också chefer som inte tycker att planen fyller något behov, eller ens vet om att det finns någon plan.

Handläggarna använder planen i olika stor utsträckning, ett flertal tycker att planen är ett stöd för dem i arbetet medan vissa inte känner till den och andra sällan använder den. Samtidigt är det fler handläggare än chefer som inte tycker att planen är ett stöd.

⁵¹ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

⁵² Amnesty. *Har ej prioriterat frågan. En undersökning om svenska kommuners arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor.*

⁵³ Amnesty. *Tillfälle att prioritera frågan. Uppföljning av svenska kommuners arbete för kvinnofrid*

⁵⁴ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

⁵⁵ SOU 2006:65: *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

⁵⁶ Odebäck, Linnea . *Handlingsplanens funktion i kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor* Umeå: Umeå Universitet, Institutionen för socialt arbete, C-uppsats 2005

När handläggare och chefer tycker att planen utgör ett stöd så är det genom att den exempelvis kan fungera som en arbetsmodell, uppslagsbok, checklista eller som stöd för nyanställd personal. Många ser också handlingsplanen som ett bra verktyg, när den finns tillsammans med andra verktyg och åtgärder i arbetet. De som är mer kritiska till planerna är det för att de exempelvis tycker att planen är för svårtillgänglig, saknar en tydlig ansvarsfördelning mellan myndigheter eller att planen är ett dokument utan någon speciell funktion.

Handlingsplanernas funktion hänger samman med hur aktivt frågan om mäns våld mot kvinnor diskuteras på arbetsplatserna. Kommunerna kan vara aktiva, mindre aktiva eller inte aktiva. I en aktiv kommun har frågor om våld mot kvinnor varit ett ämne under längre tid, många inblandade är engagerade i frågan och man arbetar aktivt med metodutveckling och ser handlingsplanerna som ett aktivt dokument, som ständigt omvandlas och utvecklas. I en mindre aktiv kommun kan det finnas en välutvecklad handlingsplan, men det saknas resurser och kunskap för att möta de våldsutsatta kvinnorna. I kommunen blir då handlingsplanen ett dött dokument. I en inte aktiv kommun är handlingsplanerna inte särskilt kända eller levande. Där uppger personalen att de inte möter några våldsutsatta kvinnor, eller att de hänvisar vidare till kvinnojouren för att de inte upplever att socialtjänstens verksamhet passar de våldsutsatta kvinnorna.

Sammanfattningsvis är det klimatet kring handlingsplanen som är av betydelse för hur arbetet med att möta de våldsutsatta kvinnorna ser ut. Hålls diskussionen kring mäns våld mot kvinnor aktivt levande kan den kommunala handlingsplanen vara ett stöd i arbetet på flera olika sätt exempelvis genom samverkan och stöd i det direkta klientarbetet. I en aktiv kommun är det också troligare att de våldsutsatta kvinnorna blir sedda.⁵⁷

Internationell forskning

Den internationella forskningen handlar till stor del om hur mäns våld mot kvinnor förstås inom den politiska sfären men det har varit svårt att hitta forskning om just teoretiska perspektiv i olika varianter av handlingsplaner. Istället handlar forskningen om det offentliga samtalet och den politiska sfärens förståelse av våld. Det finns däremot internationell forskning om nationella handlingsplaner, till skillnad mot den svenska forskningen som berör lokala handlingsplaner.

Tills skillnad mot den svenska forskningen har internationella studier bland annat tagit upp hur statens utformning påverkar möjligheterna att utforma nationella handlingsplaner.⁵⁸ Eller jämfört olika länders nationella handlingsplaner och undersökt vad som ingår i en nationell handlingsplan samt vilka typer av våld mot kvinnor som inkluderas i handlingsplanerna.⁵⁹ Det kan också vara studier av hur

⁵⁷ SOU 2006:65: *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*

⁵⁸ Chappell, Louise (2001): "Federalism and Social Policy: The case of Domestic Violence". *Australian Journal of Public Administration* 60(1):59-69

⁵⁹ Postmus, Judy L & Hahn, Sur Ah (2007): "Comparing the policy response to violence against women in the USA and South Korea" *International Social Work* Vol. 50 nr 6 s 770-782

globaliseringen påverkar arbetet mot mäns våld mot kvinnor.⁶⁰ Men till skillnad mot den svenska forskningen har de inte behandlat vilken funktion de olika handlingsplanerna har eller gått in på lokala handlingsplaner.

Forskning om teoretiska perspektiv på våld

Här presenteras tidigare forskning om teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor. Jag har utgått ifrån en sammanställning av tidigare forskning kring mäns våld mot kvinnor som Jana L. Jasinski har gjort, där hon presenterar många olika teoretiska perspektiv och den forskning som kan knytas till dessa perspektiv.⁶¹ De teoretiska perspektiv som presenteras nedan är däremot inte alla perspektiv som finns, utan enbart dem som jag senare kommer att använda som analytiska verktyg och som förekommer i mitt material. Jag har även lagt till det systemteoretiska perspektivet samt det ekologiska perspektivet eftersom de också förekommer i mitt material.

Psykopatologiskt perspektiv

Enligt detta perspektiv ses mäns våld mot kvinnor som ett sällsynt problem som beror på att män som utövar våld lider av någon form av personlighetsstörning eller psykisk sjukdom. Att vissa kvinnor utsätts för våld kan knytas till deras personlighet, exempelvis att de har en masochistisk personlighet. Genom att fokusera på personligheterna hos den våldsutövande mannen och den våldsutsatta kvinnan blir mäns våld mot kvinnor ett problem som drabbar de som är annorlunda än den stora massan. När det gäller mäns våldsutövande finns ingen enhetlig bild av deras problem utan deras våldsutövande kan häröras till exempelvis låg självkänsla, aggressionsproblem, behov av makt, depression och bristande sociala färdigheter. En tanke är att män utövar våld för att uppnå kontroll i en situation där de egentligen känner sig maktlösa. För att komma tillrätta med personlighetsstörningarna är lösningen på problemet att män erbjuds behandling i form av rådgivning som i vissa fall kompletteras med medicinsk behandling.⁶²

Feministiskt perspektiv

Det feministiska perspektivet ser världen utifrån att den präglas av ett patriarkalt system där män som grupp är överordnade kvinnor som grupp, vilket genomsyrar relationer, makt och kultur på olika sätt. Den historiska maktobalans som har funnits mellan könen och fortfarande reproduceras ses som orsaken bakom mäns våld mot kvinnor. Genom kärnfamiljens värde har kvinnors underordning legitimerats både kulturellt och historiskt. Man ser också ett samband mellan en ideologi som värderar män högre än kvinnor och som på olika sätt strukturellt har begränsat kvinnors möjligheter, exempelvis genom lagstiftning. Genom våld bibehålls den sociala kontroll och den makt som män har över kvinnor.⁶³ Mäns våld mot kvinnor påverkar

⁶⁰ Howe, Adrian (2006): "New policies for battered women; negotiation the local and the global in Blair's Britain". *Policy & Politics* Vol. 34 nr 3 s 407-427

⁶¹ Jasinski, Jana L, "Theoretical Explanations for Violence Against Women" in *Sourcebook on violence against women*, eds. Renzetti, Claire M, Edleston, Jeffrey and Bergen, Raquel Kennedy (London: SAGE, 2001)

⁶² Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

⁶³ Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

också kvinnor som inte själva utsätts för våld men som präglas av ett samhälle där kvinnor ses som möjliga offer för sexuella övergrepp, våldtäkt och misshandel.⁶⁴ För att lösa problemen med mäns våld mot kvinnor krävs att samhällsstrukturer ändras, och att män och kvinnor blir jämlika både i samhället och i relation till varandra.⁶⁵

Systemteoretiskt perspektiv

Systemteorin är inte utvecklad för att förklara mäns våld mot kvinnor, men är en central teori i socialt arbete och förekommer därför också i arbetet med våldsutsatta kvinnor.⁶⁶ Systemteorin är en omfattande och bred teori med olika inriktningar, och här följer enbart en kort presentation av det mest centrala i teorin.

Systemteorin handlar om att människor hela tiden befinner sig i olika system, där familjen kan vara ett av dem. Ett socialt system, såsom en familj, ses som en helhet där alla medlemmar påverkar och påverkas av varandra. Man talar bland annat om att system innehåller olika typer av resurser.⁶⁷ För att förstå helheten måste man se till de olika delarnas interaktion med varandra, samt att samtidigt som man ser systemet som en helhet även se till de olika delarnas roll.⁶⁸ För att förklara människors beteenden räcker det inte att se till den enskilda individen. Detta för att systemteorin inte tänker i banor av orsak och verkan som en linjär process. Istället finns det många olika saker som påverkar människor, och det är en cirkulär process. För att förstå en individ måste man därför också se till de system som omger den, och även ta andra förutsättningar i beaktning.⁶⁹

Systemteorin står inte i motsättning till teorier på individnivå men väver in ett större tänkande i förståelsen av människors världar.⁷⁰ För att systemet ska leva vidare krävs det både att det har förmågan att förändras i takt med att de enskilda medlemmarna förändras, men samtidigt måste systemet också försöka behålla stabiliteten så att systemet inte faller isär.⁷¹ För att förändra arbetar man bland annat med att få människor att öka sin egen förmåga att hantera och lösa problem. Eller att underlätta det samspel som finns mellan människor inom ett system.⁷²

Ekologiskt perspektiv

Det ekologiska perspektivet är ett av de perspektiv som framhålls i Socialstyrelsens utbildningsmaterial för socialtjänstens personal.⁷³ Perspektivet förklarar mäns våld

⁶⁴ Wendt Höjer, *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*

⁶⁵ Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

⁶⁶ Högscoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor i elva utbildningar – ett regeringsuppdrag* samt Lundgren, Eva et al. *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfångsundersökning* (Brottsoffermyndigheten och Uppsala Universitet, 2001)

⁶⁷ Payne, Malcolm. *Modern teoribildning i socialt arbete*, Översättning av Nilsson, Björn (Stockholm: Natur och Kultur, 2002)

⁶⁸ Schjødt, Borrik och Egeland, Thor Aage. *Från systemteori till familjeterapi*, Översättning av Andersson, Sten (Lund: Studentlitteratur, 1994)

⁶⁹ Schjødt och Egeland, *Från systemteori till familjeterapi*

⁷⁰ Payne, *Modern teoribildning i socialt arbete*

⁷¹ Schjødt och Egeland, *Från systemteori till familjeterapi*

⁷² Payne, *Modern teoribildning i socialt arbete*

⁷³ Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*

mot kvinnor genom att säga att det är svårt att hitta en orsak på ett så pass sammansatt problem. Våldet uppkommer inte på grund av en faktor, utan i ett samspel mellan flera olika faktorer.⁷⁴ Enligt det ekologiska perspektivet tolkas mannen utifrån individnivå, micronivå, exponivå och macronivå. Till individnivå hör sådant som rör hans historia, exempelvis upplevelser av våld från barndomen. Till micronivå som handlar om den direkta omgivning i vilken våldet uppstår, i detta fall familjen eller relationen, och exempelvis mannens bruk av alkohol.⁷⁵ På exponivå tittar man på samhället och den sociala struktur som omger en person, exempelvis en påfrestande social situation. Slutligen ser man till macronivå, det vill säga de strukturer som formar vårt samhälle, vilka exempelvis kan handla om normer som medger mäns kontroll över kvinnor.⁷⁶ För att förstå varför våld uppkommer krävs således kunskap om alla de olika faktorerna som omger paret. Därefter krävs det sedan att man inte bara arbetar för att lösa problemet på en nivå utan man måste arbeta på alla nivåer, från de individuella faktorerna till de samhälleliga normerna.⁷⁷

Analytiska teorier

Här kommer jag att presentera de teoretiska perspektiv som jag använder mig av för att analysera mitt material. Socialkonstruktivismen utgör mitt övergripande teoretiska perspektiv för hur kunskap skapas och hur teoretiska förståelser av våld skapas och presenteras först. Därefter redogör jag för Haldéns teori om hur problembilder skapas samt Christies teori om det ideala offret.

Socialkonstruktivism

Det socialkonstruktivistiska perspektivet utgår ifrån tanken om att vår kunskap och vår uppfattning om världen är skapad och att kunskap ständigt skapas och omformas av människor. Hur vi uppfattar, tolkar och förstår vår omvärld beror på våra tidigare kunskaper, erfarenheter och upplevelser.⁷⁸

*"Therefore what we regard as 'truth' (which of course varies historically and cross-culturally), i.e. our current accepted ways of understanding the world, is a product not of objective observation of the world, but of the social progress and interaction in which people are constantly engaged with each other."*⁷⁹

Det socialkonstruktivistiska perspektivet ifrågasätter därför tanken om någon korrekt eller sann kunskap och ser istället kunskap som något som skapas. Den kontext och

⁷⁴ Hydén, Margareta, "Mäns ansvar och kvinnors motstånd. Fem teser om mäns våld mot kvinnor i nära relationer". *Sociologin* nr 6 (1999): 27-36

⁷⁵ Heise, Lori L, "Violence Against Women. An integrated Ecological framework." *Violence Against Women* 4 nr 3 (1998): 262-290

⁷⁶ Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*

⁷⁷ Hydén, "Mäns ansvar och kvinnors motstånd. Fem teser om mäns våld mot kvinnor i nära relationer."

⁷⁸ Burr, Vivien. *An Introduction to Social Construction* (New York: Routledge, 1995)

⁷⁹ Burr, *An Introduction to Social Construction* s 4

det kulturella och historiska sammanhang vi befinner oss i påverkar också vad vi ser och hur vi förstår det vi ser. Detta innebär också att det finns en mängd olika sätt att förstå omvärlden och att inget av detta är mer rätt än något annat.

Eftersom vi konstruerar vår verklighet i samspel med andra blir språket en viktig del då det är genom språket vi kan kommunicera med varandra. Språket ses också som en förutsättning för att våra tankar ska kunna formuleras. Dels hur vi själva förstår och ordnar vår tillvaro, men också när vi uttrycker våra tankar och interagerar med andra. Kunskap och förståelse upprätthålls och omformas i interaktionen mellan människor, vilket innebär att det ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv är intressant att studera hur språket används för att formulera kunskap.

Med tanken om den enorma mängd sociala konstruktioner som finns och skapas, följer också tanken om att varje konstruktion innehåller sina egna regler för exempelvis beteenden och vad som tolereras inom just denna konstruktion.⁸⁰ Exempelvis förväntas vi agera och handla på ett sätt i kön på vårdcentralen och på ett annat sätt på en auktion. När vi konstruerar uppfattningar om vad som är korrekt och inte skapas det därmed både gränser för vad som är tillåtet och vad som inte är det.

”Descriptions and constructions of the world therefore sustain some patterns of social action and exclude others.”⁸¹

Därigenom kan vi se att genom konstruktionerna definieras en sorts av förståelse, eller beteende som passande eller ej, vilket också innebär att andra förståelser eller beteenden exkluderas.⁸²

Jag kommer att tillämpa det socialkonstruktivistiska perspektivet när jag analyserar mitt material. När jag använder begreppet konstruktion, eller när jag skriver om hur teoretiska perspektiv skapas och åstadkoms i texten görs detta utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv.

Haldéns problemfigur

Eva Haldén har i sin avhandling *Den föreställda förvaltningen* utvecklat ett analysverktyg som hon kallar för problemfigur. För att förstå ett politiskt område definierar man problemets olika delar.⁸³

”Politik handlar i hög grad om att formulera mål, vilket ofta innebär att man pekar ut vad som är problem, vad som är problemens orsaker och vad som är deras lösningar. Genom att läsa texter noga kan man strukturera dem efter nedanstående schema. Texten pekar ut vad som är vad.

Problem

Orsaker till problem

Lösningar till problem”⁸⁴

⁸⁰ Burr, *An Introduction to Social Construction*

⁸¹ Burr, *An Introduction to Social Construction* s 5

⁸² Burr, *An Introduction to Social Construction*

⁸³ Haldén, Eva. *Den föreställda förvaltningen. En institutionell historia om central skolförvaltning* Stockholm: Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga institutionen 1997

⁸⁴ Bergström, Göran och Boréus, Kristina. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys* (Lund: Studentlitteratur, 2000) s 240

Haldén använder modellen för att kunna undersöka och jämföra hur ett problem har definierats i olika tidsepoker.⁸⁵ Jag kommer att använda mig av Haldéns problemfigur som ett verktyg för att strukturera och organisera mitt material.

Det idealiska offret

Nils Christies teori om det idealiska offret handlar om vad det är som gör att en person får fullständig och legitim status som offer på samhällsnivån när den har utsatts för ett brott.⁸⁶ För att någon ska betraktas som ett idealiskt offer krävs att personen lever upp till följande sex egenskaper.

- ”Offret är svagt exempelvis en äldre kvinna
- Offret är involverat i en respektabel aktivitet
- Offret är på väg till en plats som hon eller han inte kan förebrås för
- Gärningsmannen är i överläge och kan beskrivas i negativa termer
- Gärningsmannen är okänd för offret och har ingen relation till offret
- Offret ska ha tillräckligt med inflytande för att kunna hävda sin offerstatus”⁸⁷

För en kvinna som utsätts för våld av en man hon har haft eller har en relation till är det svårt att uppnå status som det idealiska offret. Bland annat genom att kvinnan känner den våldsutövande mannen, och kanske hade han goda skäl till det? Gifta kvinnor idag har dock lättare att uppnå status som ett idealiskt offer eftersom de idag har pengar och möjlighet att skilja sig om det behövs.⁸⁸ Kvinnor kan idag lättare göra anspråk på att vara offer för våld mot tidigare i historien, eftersom de blivit mer oberoende av mannen. Men detta har också en baksida:

”Ju mer oberoende kvinnor uppnår en oberoende status, desto mer användbart är det för dem att hävda en offerstatus, och desto mer lyssnar man på dem. Men samtidigt: ju mer materiellt oberoende de uppnår, desto mindre trovärdighet får varje anspråk på offerstatus till följd av svaghet eller brist på möjlighet att skydda sig själv.”⁸⁹

Detta ger en motsättning. Å ena sidan krävs det att kvinnor ses som starka och oberoende för att de ska kunna ses som offer, men samtidigt måste de vara så pass svaga att de kan ses som offer. Är de för starka får de inte den offentliga sympatin som hör samman med offret, och de kan då ses som ansvariga för att ha försatt sig i situationen eller inte skyddat sig själva genom att lämna mannen.

Samtidigt som bilden av det idealiska offret skapas, skapas också bilden av den idealiska gärningsmannen. Gärningsmannen behöver kunna ses som något helt fjärran från offret, någon som saknar moral, är farlig, är främmande och någon som knappt kan ses som människa. Men precis som det är svårt för kvinnor att ses som offer är det svårt att hitta män som stämmer överrens med bilden av den idealiska gärningsmannen.⁹⁰

⁸⁵ Haldén, *Den föreställda förvaltningen. En institutionell historia om central skolförvaltning*

⁸⁶ Christie, Nils, "Det idealiska offret." i *Det motspänstiga offret*, red. Åkerström, Malin och Sahlin, Ingrid. (Lund: Studentlitteratur) 2001

⁸⁷ Rapport från nätverksträff om brottsoffer www.bra.se

⁸⁸ Christie, "Det idealiska offret."

⁸⁹ Christie, "Det idealiska offret."

⁹⁰ Christie, "Det idealiska offret."

Jag kommer att använda mig av Christies teori om det idealiska offret, fokus kommer att ligga på hur kvinnan skapas som offer och mannen som gärningsman. Om de ses som starka eller svaga samt om de därigenom har ett handlingsutrymme eller inte.

Metod

Jag har använt mig av litteratursökning för att hitta tidigare forskning samt en dokumentanalys av 18 kommunala handlingsplaner. Dessa har jag analyserat med hjälp av en kvalitativ metod, fortolkning.

Litteratursökning

En litteratursökning innebär att man tar reda på vad som tidigare har skrivits inom ämnet för att få en bild av hur kunskapen om det aktuella ämnet ser ut. Det material som framkommer under litteratursökningen presenteras i uppsatsen för att ge en bakgrund till det aktuella ämnet.⁹¹ Jag har använt mig av litteratursökning för att hitta tidigare forskning om kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor, samt för att hitta teorier som förklarar mäns våld mot kvinnor.

Tillvägagångssätt vid litteratursökning

För att hitta svensk forskning har jag använt mig av databasen LIBRIS⁹², i vilken jag har sökt med hjälp av följande sökord i olika kombinationer: Våld mot kvinnor, handlingsplan, kvinnomisshandel, kvinnovåld och kommun.

När det gäller internationell forskning har jag använt mig av Web of Science som är en databas för vetenskapliga artiklar. Där har jag använt mig av följande sökord i olika kombinationer: Wife abuse, policy, domestic violence, prospect, social policy, plan of action, violence against women act och IPV (Vilket står för Intimate Partner Violence). Det har varit lätt att hitta internationell forskning på engelska även om många fynd visade sig vara utanför mitt forskningsområde. Sedan fanns det artiklar som var intressanta men som jag inte haft tillgång till, bland annat genom att universitetsbiblioteket inte hade den tidskriften eller att artikeln var skriven på ryska vilket är ett språk jag inte hanterar.

Dokumentanalys

Jag har valt att göra en dokumentanalys av de kommunala handlingsplanerna för att få svar på mina frågeställningar. I detta avsnitt kommer jag att redogöra för hur jag samlat in och analyserat materialet.

Insamling av material

Här kommer jag presentera hur jag har gått tillväga i mitt urval av vilka kommuner vars kommunala handlingsplan jag valt att studera samt redogöra för kontakten med dem.

Urval av handlingsplaner

Jag har valt att använda mig av ett systematiskt urval, eftersom jag ville få ett material från olika delar av landet och från kommuner i olika storlekar. Ett systematiskt urval innebär att urvalet görs efter vissa medvetet formulerade kriterier.

⁹¹ Backman, Jarl. *Rapporter och uppsatser* (Lund: Studentlitteratur, 2006)

⁹² Se <http://libris.kb.se>

Kriterierna kan vara att man valt ut de mest extrema fallen, eller de vanligaste.⁹³ Mina kriterier för urvalet var att jag ville ha kommuner i olika storlek och kommuner från olika delar av landet.

Jag började då leta efter indelningar av Sveriges kommuner. Jag tittade på den uppdelning av kommuner som Sveriges Kommuner och Landsting använder⁹⁴, men tyvärr kunde jag inte använda deras indelning då den inte överrensstämde med min tanke om urval efter geografiskt läge samt befolkningsmängd. Därefter kontaktade jag Statistiska centralbyråns (SCB) avdelning för befolkningsstatistik där jag fick tillgång till en uppdelning av Sveriges kommuner efter regiontillhörighet. Det finns sju regioner vilka är: Stor-Stockholm, Stor- Göteborg, Stor- Malmö, Mellansverige i övrigt, Västsverige i övrigt, Sydsverige i övrigt samt Norrland. Denna geografiska indelning används bland annat i Beskrivning av Sveriges befolkning 2005.⁹⁵ För att få aktuella uppgifter om kommunernas invånarantal laddade jag därefter ned SCB:s statistik över kommunernas invånarantal.⁹⁶ Med hjälp av regionuppdelningen och statistiken över invånarantalet valde jag sedan ut 21 kommuner till min undersökning, tre kommuner från varje region. Dessa tre kommuner är de med flesta respektive minst antal invånare, samt en mediankommun.⁹⁷

I min undersökning deltar följaktligen 21 kommuner med invånarantal från ca 2000 invånare till drygt 100 000 invånare. De största kommunerna har från ca 100 000 invånare och uppåt. Bland mediankommunerna finns invånarantal från ca 10 000 invånare till ca 40 000 invånare. De minsta kommunerna har ett invånarantal från ca 2000 invånare till ca 15 000 invånare.

Kontakt med kommuner

När jag hade valt ut de kommuner som var aktuella för studien ringde jag deras växel och frågade efter den person som har ansvar för kvinnofridsfrågor eller vet något om kommunens handlingsplan när det gäller mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Beroende på hur kommunernas organisation såg ut fick jag därefter kontakt med exempelvis en chef för individ och familjeomsorgen inom socialtjänsten, någon socialsekreterare inom samma avdelning eller den ansvariga för kvinnofridsarbetet i kommunen. Oftast var det en områdeschef eller IFO chef som jag fick tala med.

Samtalen inleddes med att jag berättade om att jag läser på socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet och att jag skriver en c-uppsats om kommunala handlingsplaner för mäns våld mot kvinnor. Därefter informerade jag om att studiens syfte är att undersöka hur de kommunala handlingsplanerna förstår mäns våld mot kvinnor, och att jag har valt ut kommunerna utifrån ett systematiskt urval. Jag berättade också om att jag inte kommer att skriva ut vilka kommuners kommunala handlingsplaner som jag undersöker. Därefter frågade jag dem om de hade någon kommunal handlingsplan för arbetet kring mäns våld mot kvinnor. Om de hade en plan frågade jag om den fanns tillgänglig för kommunens personal, samt

⁹³ Holme, Idar Magne och Solvang, Bernt Krohn. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*, Översättning av Nilsson, Björn (Lund: Studentlitteratur, 1997)

⁹⁴ Svenska kommunförbundet. *Kommunindelning fr.o.m. 1 januari 2005* (Stockholm: Svenska kommunförbundet, 2004)

⁹⁵ Statistiska centralbyrån. *Folkmängd i rike, län och kommuner 30 juni 2007*

⁹⁶ Statistiska Centralbyrån. *Folkmängd i rike, län och kommuner 30 juni 2007*

⁹⁷ Fanns det två mediankommuner har jag singlarat slant om vilken som skulle väljas ut.

om det var just detta dokument som de enskilda socialsekreterarna har tillgång till om de vill veta hur kommunen arbetar med dessa ärenden. Dessa frågor ställde jag för att kontrollera att den kommunala handlingsplanen var känd bland personalen inom socialtjänsten och att det dokument de skulle skicka till mig var det dokument som personalen också hade tillgång till.

I några fall hade kommunerna både en kommunal handlingsplan över kommunens arbete på sikt, samt ett annat dokument med riktlinjer för hur socialtjänsten ska hantera dessa ärenden. Då bad jag om att få det dokument som socialsekreterarna vänder sig till för att få mer kunskap om våld mot kvinnor. I några större städer fanns det dels en gemensam handlingsplan för hela staden samt lokala planer. I dessa fall har jag valt att enbart studera den kommunövergripande handlingsplanen.⁹⁸ Främst för att det kommunövergripande dokumentet har en större spridning. Men även för de lokala handlingsplanerna skulle kunna skifta mycket beroende på vilken handlingsplan jag valt ut, i ett fall hade också den kommunövergripande handlingsplanen funnits under en längre tid än de lokala handlingsplanerna vilket innebar att den troligtvis var mer spridd bland personal. Dock kan det vara på sin plats att påpeka att kommunerna i de flesta fall bara har en kommunal handlingsplan.

Fem veckor efter den inledande kontakten med kommunerna hade jag fått 18 kommunala handlingsplaner som ingår i studien. Två kommuner föll bort på grund av att deras handlingsplaner inte skickades till mig i tid, och 1 kommun för att de saknar handlingsplan. De allra flesta kommunerna har varit snabba med att skicka sina kommunala handlingsplaner. Två veckor efter den första kontakten hade jag fått planer från 16 av de 21 kommunerna. En kommun hörde därefter av sig och meddelade att de inte hade någon handlingsplan. De övriga fyra kommunerna kontaktade jag igen genom telefonmeddelanden, telefonsamtal eller e-post. Denna uppföljande kontakt ledde till att jag fick tillgång till ytterligare två kommunala handlingsplaner. Slutligen saknades två kommunala handlingsplaner. Dessa två kommuner valde jag att lyfta ur studien, eftersom jag inte hade tid att vänta längre på att deras handlingsplaner ska skickas till mig. (En av kommunerna hörde därefter av sig och sa att de hade haft svårigheter med att skicka sin kommunala handlingsplan via e-post till mig.)

Analysmetoder

Eftersom syftet med undersökningen är att se hur de kommunala handlingsplanerna tar upp teoretiska perspektiv till mäns våld mot kvinnor har jag valt att göra en dokumentanalys för att studera texterna i de kommunala handlingsplanerna. När man studerar text gör man detta för att exempelvis se på hur ett begrepp definieras eller förekomsten av vissa idéer i texten.⁹⁹ Jag har valt att använda mig av kvalitativ metod. Detta för att den kvalitativa metoden är lämplig när man vill komma åt det som finns djupt nere i texten, och som inte uttryckligt står där vid första anblicken.¹⁰⁰

⁹⁸ Samma avgränsning gjorde även Socialstyrelsen i sin studie från 2005.

⁹⁹ Bergström, Göran och Boréus, Kristina, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, red. Bergström, Göran och Boréus, Kristina (Lund: Studentlitteratur, 2005)

¹⁰⁰ Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Översättning av Torhell, Sven-Erik (Lund: Studentlitteratur, 1997)

Min undersökning har också ett abduktivt angreppssätt¹⁰¹ eftersom jag utgår ifrån min empiri samtidigt som jag använder mig av redan kända teorier, dels som verktyg för att strukturera mitt material samt vid själva analysen.

Kvalitativ tolkning

Jag har valt att bearbeta, strukturera och tolka mitt material med hjälp av ett förhållningssätt som Hanne Haavind kallar för ”fortolkning”¹⁰², vilket jag har valt att kalla kvalitativ tolkning på svenska, i kombination med Steinar Kvales meningskategorisering.¹⁰³ Till att börja med kommer jag gå in på dessa metoder för att därefter berätta om hur jag har gjort.

Kvalitativ tolkning är enligt Haavind ett förhållningssätt som innebär att man ser tolkningen som en process som går framåt och där färdiga modeller varken är möjliga eller önskvärda. Det man letar efter är att finna ett meningsinnehåll i materialet, vilket man inte kan känna till på förhand, utan måste finna genom en empirinära läsning. Detta förhållningssätt innebär att analysen är en process som sker i flera cykler, och där forskaren hela tiden rör sig både framåt och tillbaka för att hitta det centrala i materialet. Från forskarens första inledande intresse, till problemformuleringen och vidare till läsningen av materialet. Inledningsvis läses materialet för att forskaren ska få möjlighet att pröva idéer och skapa sig en förståelse av det. Därefter ställer forskaren frågor till sitt material, och går systematiskt igenom det för att finna likheter och skillnader i materialet. Processen fortsätter med att forskaren ser på materialet från olika håll i ännu en genomläsning. Om anvisningarna för tolkningen är förutbestämda riskerar forskaren att blockera sig för att låta materialet tala för sig genom tolkningen. Istället ser man att forskaren i läsningen av materialet skapar ett sammanhang som begränsar de möjliga tolkningarna av materialet till dem som är empirinära. Forskaren ser i sin analys till olika variabler och söker efter sammanhang i materialet.¹⁰⁴

För att skapa en struktur som passar mitt syfte och mina frågeställningar har jag använt mig av meningskategorisering. Meningskategorisering innebär att materialet läses och delas in i kategorier, för att minska materialets omfång och få en tydligare överblick över det. De olika kategorierna kan vara förutbestämda men behöver inte vara det.¹⁰⁵

Inför läsningen av de kommunala handlingsplanerna hade jag läst om olika teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor. Därefter läste jag igenom de kommunala handlingsplanerna, och för att få en överblick av materialet gjorde jag en tabell med information om vem som har beslutat om de kommunala handlingsplanerna, de olika dokumentens namn, syfte och innehåll. Informationen har jag sedan redovisat i resultatkapitlets första del för att läsaren ska få en bild av vad de kommunala handlingsplanerna är för typ av dokument.

¹⁰¹ Larsson, Sam, "Teori, metod och empiri" i *Forskningsmetoder i socialt arbete*, red. Larsson, Sam, Lilja, John och Mannheimer, Katarina (Lund: Studentlitteratur, 2005)

¹⁰² Haavind, Hanne, "På jakt etter kjønnede betydninger" i *Kön och tolkning. Metodiska möjligheter i kvalitativ forskning*, red. Haavind, Hanne (Stockholm: Natur och kultur, 2000)

¹⁰³ Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*

¹⁰⁴ Haavind, "På jakt etter kjønnede betydninger"

¹⁰⁵ Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*

Därefter fortsatte processen med att lära känna materialet. Jag läste då igenom planerna för att få en överblick av hur de såg på mäns våld mot kvinnor som problem. Jag skapade kategorier av de vanligaste uttalandena, och läste sedan igenom planerna igenom för att kunna markera vilka uttalanden som var vanligast. Detta gjordes enbart som en del av processen för att förstå mitt material, men det gav också tankar om vilka teorier som finns förekommande i de olika uttalandena.

Med hjälpt av Haldéns problemfigur läste jag om dokumenten och skapade ett papper för varje handlingsplan där jag skrev ned hur handlingsplanen såg på mäns våld mot kvinnor utifrån problem, orsak och lösning. I mitt fall har jag också delat upp lösningar på problem i två grupper: akuta lösningar och förebyggande lösningar. Genom detta fick jag en överblick av hur de kommunala handlingsplanerna förstår mäns våld mot kvinnor. Med hjälp av denna överblick skapade jag ett dokument där olika citat fick stå för olika typer av uttalanden. Med hjälp av en sammanställning av olika teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor härleddes sedan olika citat till olika teorier. Det fanns också perspektiv och citat som inte stämde överens med någon av dessa teorier. Däremot kunde dessa härledas till offentliga dokument om mäns våld mot kvinnor. Citaten flyttades sedan till den teori och den delen av problembilden de uttalade sig om. Jag tittade sedan över alla citat och uppdelningen.

Därefter återvände jag till material för att se om jag hade missat något. Det blev då tydligt att många av de citat jag hade valt ut säger samma sak som flera av handlingsplanerna. Det finns vissa gemensamma drag av hur mäns våld mot kvinnor definieras som problem, och dessa var täckta av citaten. Samtidigt finns det också citat som är mindre vanliga men som behandlar perspektiv som förekommer i materialet. Jag bytte ut några citat mot andra citat som var än mer tydliga.

Slutligen hade jag ett dokument strukturerat enligt problem, orsak och lösning med citat från olika teoretiska perspektiv. Dessa började jag analysera efter hur de skapar ett teoretiskt perspektiv på våldet samt med hjälp av Christies teori om det idealiska offret.

Etiska överväganden

För att säkerställa att forskningen inte riskerar att skada enskilda människor har Vetenskapsrådet publicerat forskningsetiska principer för humanistisk- och samhällsvetenskaplig forskning, vilka består av följande krav på forskningen:

1. Informationskrav innebär att deltagare ska få information om studien samt kunskap om villkoren för deras deltagande.
2. Samtyckeskravet innebär att alla som deltar i en studie också godkänner detta.
3. Konfidentialitetskravet handlar om att uppgifter om enskilda ska hållas hemliga.
4. Nyttjandekravet innebär att materialet som framkommer i undersökningen inte används till annat än forskning.¹⁰⁶

Eftersom mitt material består av kommunala handlingsplaner som kommunerna själva eller i samarbete med andra har utformat är de att betrakta som allmänna handlingar enligt tryckfrihetsförordningen.¹⁰⁷ När det betraktas som allmän handling innebär det att svenska medborgare har rätt att ta del av dem. Denna rätt att ta del av

¹⁰⁶ Vetenskapsrådet, *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*

¹⁰⁷ Tryckfrihetsförordning 1949:105 2 kap 3 §

allmänna handlingar kan dock begränsas om det exempelvis kan skada enskilda personer förhållanden eller rikets säkerhet.¹⁰⁸ De kommunala handlingsplanerna är därför att betrakta som offentliga handlingar, vilket innebär att jag inte har tagit någon hänsyn till de forskningsetiska principerna då de är offentliga dokument vilket innebär att jag inte behöver någons godkännande. Vidare borde inte någon enskilds integritet vara i fara genom att jag studerar de kommunala handlingsplanerna. Däremot har jag valt att inte redovisa vilka kommuner som deltar i studien. Detta för att det inte behövs för min studie, då jag inte är intresserad av att se hur enskilda kommuner ser på mäns våld mot kvinnor, utan att de är vad de olika handlingsplanerna tillsammans innehåller som är det centrala.

Genom att de enskilda kommunerna ej redovisas innebär det också att konfidentialitetskravet kring de personer som jag har varit i kontakt med uppfylls. Dessa personer har samtyckt till att svara på mina korta frågor, och de har fått kort information om studiens syfte. De har däremot inte fått information om att deltagandet är frivillig eller att de har rätt att avbryta sitt deltagande, enligt informationskravet. Att jag har frångått principerna på den punkten beror på att samtalet med dessa personer inte har varit regelrätta intervjuer utan ett fåtal informella frågor ställda enbart för att kontrollera att det material jag efterfrågat överensstämmer med materialet de skulle skicka, samt en kontroll av att handlingsplanerna är kända inom kommunerna. Ingen av frågorna har rört deras individuella upplevelser eller erfarenheter, istället har informationen varit av den art att den kan anses som allmän information. Det hör också till socialtjänstens uppgifter att informera enskilda och lämna upplysningar i frågor som rör den egna myndighetens verksamhetsområde.¹⁰⁹

Nyttjandekravet är dock uppfyllt genom att de insamlade handlingsplanerna inte kommer att användas till något annat än denna studie.

Validitet, reliabilitet, generaliserbarhet

Reliabilitet, validitet och generaliserbarhet rör studiens kvalitet. Med reliabilitet menas att undersökningens resultat är pålitliga, bland annat genom att resultaten skulle vara desamma om undersökningen upprepades av någon annan.¹¹⁰ Min förhoppning är att jag genom att tydligt redogöra för mitt tillvägagångssätt när det gäller mitt urval och min bearbetning av materialet, ska kunna öka studiens reliabilitet. Samtidigt är det viktigt att betona forskarens roll i den kvalitativa analysen och påminnas om den socialkonstruktivistiska synen på kunskap som något som aldrig kan vara neutralt eller objektivt.¹¹¹ Utifrån det synsättet är det inte den objektiva forskaren som utgör idealet eftersom forskaren anses ha en tydlig del i den dialog ur vilken kunskapen skapas.¹¹² Enligt den kvalitativa tolkningen som jag använder mig av är det inte heller troligt att någon annan forskare skulle komma fram till samma resultat. Detta eftersom den tolkande processen innebär att

¹⁰⁸ Tryckfrihetsförordning 1949:105 2 kap 1 och 2§

¹⁰⁹ Socialtjänstlag 2001:453 3 kap 1 § samt Förvaltningslag 1986:223 4 §

¹¹⁰ Lilja, John, "Samhälls- och beteendevetenskapliga skalor" i *Forskningsmetoder i socialt arbete*, red. Larsson, Sam, Lilja, John och Mannheimer, Katarina (Lund: Studentlitteratur, 2005)

¹¹¹ Burr, *An Introduction to Social Construction*

¹¹² Haavind, "På jakt etter kjønne betydninger"

kunskapen utvecklas i läsningen av materialet och det därför inte går att omvandla den till en formel fri från den som använder den.¹¹³

Validitet handlar om att metoden mäter det den är tänkt att mäta, om verkligheten är fångad i materialet.¹¹⁴ Inom kvalitativ forskning handlar validitet om att forskarens hantverksskicklighet och det berör hela forskningsprocessen och inte bara själva datainsamlingen.¹¹⁵ Validiteten kan bland annat mätas i att läsaren tydligt kan följa forskarens resonemang och kan se vad det är som forskaren ser i texten. Att tolkningen av materialet blir trovärdig.¹¹⁶ Jag har försökt förbättra validiteten i min undersökning genom att jag har läst om mitt material i flera omgångar, och därigenom försökt att skapa ett utrymme för alternativa tolkningar.¹¹⁷ Genom att jag har försökt att vara tydlig med hur min undersökning är genomförd hoppas jag att läsaren ska kunna skapa sig en tydlig bild av det fenomen jag studerar. Validiteten i min studie hade kunnat förbättras om två personer på varsitt håll hade strukturerat och analyserat materialet och därefter funnit samma resultat.¹¹⁸

Historiskt sätt har vetenskapen haft en önskan om att resultaten från en undersökning ska kunna gå att generalisera till en större population.¹¹⁹ För att kunna göra detta krävs i regel ett slumpmässigt urval.¹²⁰ Något slumpmässigt urval av kommunerna har jag inte gjort, vilket innebär att det inte är möjligt att generalisera utifrån min studie. Att jag har använt mig av kvalitativ analys innebär också att det är svårt att generalisera eftersom analysen är påverkad av den som har utfört den. Däremot kan den kvalitativa analysen skapa en förståelse av de kommunala handlingsplaner jag har studerat.¹²¹

Metodologiska reflektioner

Att ringa runt till de 21 olika kommunerna har varit ett krävande arbete. Dels för att det är svårt att få tala med rätt person, men även för att jag ofta blivit hänvisad vidare både en och två gånger, och det har hänt att jag har hänvisats vidare så att jag tillslut talat med den första personen igen. Jag tycker mig också ha märkt ett visst motstånd mot att vilja dela med sig av sina handlingsplaner, ett motstånd som exempelvis kan bestå av att de har frågat om varför just deras kommun är utvald. Andra kommuner har inte velat lämna ut den kommunala handlingsplanen, i något fall har enskilda socialsekreterare först velat prata med sina chefer för att fråga om det går bra, i ett fall har någon varit tveksam med hänvisning till sekretessen. Två kommuner har arbetat med att revidera sin plan och ville därför att jag ska vänta tills de är klara,

¹¹³ Haavind, "På jakt etter kjønnede betydninger"

¹¹⁴ Larsson, Sam, "Kvalitativ metod- en introduktion" i *Forskningsmetoder i socialt arbete*, red. Larsson, Sam, Lilja, John och Mannheimer, Katarina (Lund: Studentlitteratur, 2005)

¹¹⁵ Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*

¹¹⁶ Patel, Runa och Davidsson, Bo, *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*, Tredje upplagan (Lund: Studentlitteratur, 1991)

¹¹⁷ Larsson, Sam, "Kvalitativ metod- en introduktion"

¹¹⁸ Larsson, Sam, "Kvalitativ metod- en introduktion" s 117

¹¹⁹ Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*

¹²⁰ Kvale, *Den kvalitativa forskningsintervjun*

¹²¹ Jämför Patel och Davidsson, *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*

men har sedan skickat den gamla planen då deras nya inte skulle vara klar innan december 2007.

Hur kommunerna bemött mig visar att det är en känslig fråga, där kommunerna ogärna vill visa något de inte har uppdaterat på länge eller att de är osäkra på om det är ett material de får lämna ut eller inte. Det tolkar jag som att de kommunala handlingsplanerna i vissa fall inte är levande dokument som används i utåtriktat syfte. Kanske kan kommunernas agerande förstås som en vilja att ha en bra kommunal handlingsplan och att de därför inte vill visa upp ett dokument som de själva anser har brister? Skulle jag idag göra om min studie hade jag genomfört mer systematiserade korta intervjuer med socialcheferna i de olika kommunerna. Detta för att få en bild av hur de olika kommunerna använder sina kommunala handlingsplaner. Jag hade också arbetat mer med att få tag på alla kommunala handlingsplaner så att undersökningen inte hade något bortfall. Alternativt gjort en uppföljning och analys kring bortfallet.

Resultat och analys

De 18 kommunala handlingsplanerna visade sig inte alltid heta just kommunala handlingsplaner. De hade också olika syften, innehåll och omfattning. Därför inleds detta kapitel med en presentation av materialet för att läsaren ska få en bild av de olika dokumenten. Därefter går jag in på att titta på vilka teoretiska perspektiv som förekommer i materialet, och hur dessa används för att förstå problemet mäns våld mot kvinnor samt dess orsak och lösning.

Presentation av materialet

De kommunala handlingsplanerna visade sig inte heta kommunala handlingsplaner, utan hade många andra olika namn. De riktar sig inte heller till samma läsare, eller har samma syfte och de är allt från 1 sida till drygt 100 sidor långa. Inte heller använder de samma begrepp för det våld som utövas av män mot kvinnor i nära relationer.

Kommunala handlingsplaner - olika namn, omfattning och innehåll

Av de så kallade "kommunala handlingsplanerna" som jag har undersökt finns det nästa lika många olika namn som det finns "planer", därför har jag valt att i fortsättningen kalla de olika "planerna" för ett gemensamt namn: dokument.

Alla dokument riktar sig till personal som kommer i kontakt med våldsutsatta kvinnor på olika sätt, men de olika dokumenten vänder sig till olika yrkesgrupper. Vissa dokument är utformade främst för socialtjänstens personal, medan andra är tänkta för personal inom hela kommunen. Vissa dokument är riktade till personal inom hela kommunen samt andra myndigheter inom samma kommun såsom landsting, kriminalvård och polis. Dokumenten är uppdelade i två grupper efter var den tänkta läsaren arbetar:

- Målgrupp 1. Socialtjänst och/eller Individ och familjeomsorg. Totalt tio dokument.
- Målgrupp 2. Hela kommunen samt personal inom andra myndigheter. Totalt åtta dokument varav sju riktar sig till hela kommunen samt personal inom andra myndigheter, medan ett dokument enbart riktar sig till all personal inom kommunen.

Ser vi till namnen på de tio dokumenten som är riktade till personal inom socialtjänsten (målgrupp 1) så har dessa namn såsom riktlinjer, rutiner, handlingsprogram, handlingsplan, checklista, anvisningar samt handbok. Omfattningen på dokumenten är mellan 1 och 24 sidor i A 4 format.¹²² De kortare dokumenten innehåller främst anvisningar om hur socialsekreterare ska bemöta våldsutsatta kvinnor samt vilka rutiner kommunen har. De mer omfattande dokumenten innehåller också mer information om våld, hur det påverkar kvinnor, barn och män, information om vilka insatser kommunen kan erbjuda och information om andra verksamheter dit personalen kan hänvisa kvinnor, barn och män.

¹²² Då har jag även räknat med framsidor och bilagor i de fall det förekommer.

De åtta dokument som är riktade till personal inom olika kommunala verksamheter samt personal inom andra myndigheter (målgrupp 2) har namn såsom samarbetsavtal, yrkesgemensam handbok, program för kvinnofrid, kommunövergripande handlingsplan, handlingsprogram och handlingsplan. Omfattningen på dokumenten är mellan 6 och 105 sidor i A4 format.¹²³ Dessa dokument har i många fall samma information som de mer omfattande dokumenten riktade till Socialtjänsten (målgrupp 1), men innehåller också beskrivningar av de olika myndigheterna och verksamheternas ansvarsområden samt information om hur samverkan dem emellan ska fungera.

Att de kommunala dokumenten skiftar i både benämning, omfattning och innehåll är något som överrensstämmer med den kartläggning av de kommunala handlingsplanerna som socialstyrelsen och länsstyrelserna gjorde, som också upptäckte att bakom det som kallades för kommunal handlingsplan fanns en mängd olika typer av dokument, som främst var riktade till socialtjänsten men som även kunde gälla andra myndigheter och verksamheter.¹²⁴

Vem utformar och beslutar om dokumenten?

Dokumentet har främst utformats av socialtjänsten men även av socialnämnd, kommunfullmäktige och samverkansgrupper. Dokumentet är utformat och beslutat av olika instanser i olika kommuner. För att ge en bild av till vem dokumentet riktar sig och vem som har beslutat om dokumentet har jag valt att presentera en överblick i tabellen nedan.

Dokumentet är uppdelade efter om de är författade av socialtjänsten eller om de är politiskt antagna av socialnämnd eller kommunfullmäktige. Det finns också en grupp dokument som är utformat av olika samverkansgrupper för kvinnofrid. Dessa är vad jag vet inte politiskt antagna, men de är utformat på uppdrag av eller av företrädare för olika verksamheter inom kommunen, mellan kommuner eller mellan myndigheter. Slutligen finns ett dokument där det inte uppges vem som har beslutat om det, eller utformat det.

I kolumnen till vänster redovisas vem som har utformat eller beslutat om dokumentet, och till höger går det att se till vilka dokumenten riktar sig.

Utformat/beslutat av	Målgrupp 1	Målgrupp 2	
	Socialtjänsten och/eller Individ och Familjeomsorg	Hela kommunen samt personal inom andra myndigheter	Totalt
Socialtjänst	6		6
Socialnämnd	2	1	3
Kommunfullmäktige	1	3	4
Samverkansgrupp	1	3	4
Uppges ej		1	1
Totalt	10	8	

¹²³ Två av dokumenten har annat format och i dessa fall har jag gjort en uppskattning av hur många A4 sidor de kan omfatta.

¹²⁴ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

Av de tio dokument som riktar sig till socialtjänstens personal (målgrupp 1) är sex utformade av socialtjänsten, två av socialnämnden, en av kommunfullmäktige och en av en samverkansgrupp. Av tio dokument är enbart tre politiskt antagna.

Av de åtta dokument som riktar sig till personal i kommunen samt personal inom andra myndigheter är sex utformade av socialnämnden, tre av kommunfullmäktige, tre av en samverkansgrupp samt ett dokument där det inte uppges vem som har beslutat om det. Av åtta dokument är sex politiskt antagna.

Totalt är sju av 18 dokument politiskt antagna, men samtidigt saknas information om huruvida de dokument som samverkansgrupper av olika slag har beslutat om är politiskt antagna eller inte. Däremot kan vi se att de mer myndighetsövergripande dokumenten i större omfattning är politiskt antagna än de som enbart riktar sig till socialtjänsten. Resultaten stämmer inte riktigt överrens med tidigare studier som visar att tre av fyra handlingsplaner var politiskt förankrade.¹²⁵

För att se varför resultaten visar så olika har jag jämfört min kategorisering och mina uppgifter med uppgifterna från den tidigare studien.¹²⁶ Det är dock svårt att veta ifall de dokument jag har studerat är desamma som de som är med i den tidigare studien. I flera fall gick det att se då dokumenten inte har reviderats sedan dess. Andra handlingsplaner hade reviderats och då stod det tydligt. Men vissa dokument som jag har studerat kan också vara helt andra dokument än de som den tidigare studien haft tillgång till. Jag har ändå försökt att jämföra resultaten. Det visade sig då att elva dokument har samma beteckning i båda studierna, och sju som skiljer sig åt.

Tre av dokumenten är enligt den tidigare studien antagna i socialnämnden medan jag har tolkat dem som utformade av socialtjänsten. Två av dokumenten är enligt den tidigare studien antagna av socialnämnden respektive kommunfullmäktige medan jag har kategoriserat dem som utformade av samverkansgrupp. Ett dokument är enligt den tidigare studien antaget av socialnämnden medan jag inte har hittat uppgift om vem som utformat det. Slutligen är ett dokument i min studie antaget i kommunfullmäktige medan det tidigare enbart var antaget i socialnämnden.

Det är svårt att utläsa vem som har utformat eller beslutat om de kommunala handlingsplanerna genom att enbart läsa dem. Detta kan vara en förklaring till varför resultaten skiljer sig mellan min studie och den tidigare studien, då de även skickade frågeformulär till kommunerna där de bland annat frågade om vem som hade fattat beslut om handlingsplanerna.¹²⁷ Samtidigt ger jämförelsen mellan de två studierna nya uppgifter om de dokument jag har studerat. Läger jag till dessa nya uppgifter innebär det att totalt tolv av 18 dokument är politiskt antagna. Det innebär att två tredjedelar av dokumenten är politiskt antagna i denna studie, mot tre av fyra handlingsplaner i den tidigare studien. Vissa skillnader kvarstår alltså mellan mitt material och den tidigare studien.

Dokumentens syfte

När syftet med dokumenten anges i dokumenten är det för att ge personalen vägledning och kunskap för att förbättra bemötandet av våldsutsatta kvinnor, samt att

¹²⁵ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

¹²⁶ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

¹²⁷ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

informera olika personalgrupper om hur andra verksamheter arbetar med kvinnofridsarbetet.

Av de dokument som riktar sig till personal inom socialtjänsten (målgrupp 1) finns uppgifter om dokumentens syfte i sex fall av tio, de övriga fyra saknar uttalat syfte. I fem dokument står att syftet är att förbättra bemötandet av våldsutsatta kvinnor och barns samt att ge vägledning till personal i hur de ska arbeta med dessa ärenden. Det kan exempelvis formuleras såhär:

”Socialtjänsten i (”namn på kommun”) har tagit fram detta handlingsprogram, för att ge anställda vägledning i hur vi ska kunna stödja utsatta kvinnor och deras familjer.”

Ett av dokumenten har ett annorlunda syftet då det är skapat för att dokumentet ska berätta om hur socialtjänsten agerar i arbetet mot mäns våld mot kvinnor i kommunen. Där är den tänkta läsaren personal som kommer i kontakt med socialtjänsten men som inte själva tillhör den grupp som specifikt arbetar med dessa ärenden.

De dokument som riktar sig till personal inom hela kommunen samt andra myndigheter (målgrupp 2) har ett lite annorlunda syfte. Tre av åtta dokument har som syfte att tydliggöra olika myndigheters ansvarsområden samt att ge anställda information om hur de olika myndigheterna och verksamheterna arbetar. Ett exempel:

”Denna handbok vänder sig till dig som i ditt arbete eller i din organisation möter kvinnor, män och barn som blivit utsatta för våld eller hot i nära relation. Handboken är till för att ge olika grupper en övergripande information om hur de olika samarbetsparterna arbetar, samt vem som ansvarar för de olika delarna vid våld i nära relationer.”

Fyra av dokumenten har som syfte att möta de behov av kunskap som finns inom olika yrkesgrupper, och dokumenten ska då också ge vägledning för personalen. Av de fyra dokumenten är det ett som även betonar det förebyggande arbetet som ett syfte, och ett som lyfter fram att arbetet med att kvinnofridsarbetet ska bli likvärdigt i hela kommunen. Slutligen saknar ett dokument ett uttalat syfte.

Att syftet inte alltid framkommer i dokumenten överrensstämmer med tidigare studier av de kommunala handlingsplanerna, som visat att syftet inte alltid anges och om det gör det har kommunerna främst hänvisat till socialtjänstens skyldighet att arbeta med dessa frågor.¹²⁸ Min tolkning är att i de fall när dokumentens syfte inte redovisas tydligt är det svårt att från kommunens sida ge dokumenten legitimitet. Syftet har en viktig funktion genom att det förmedlar varför personalen bör använda sig av handlingsplanen och på vilket sätt detta kan förbättra arbetet med dessa frågor.

Vad kallas våldet?

Det finns inget begrepp som alla dokument använder sig av för det våld som utövas av män mot kvinnor i nära relationer. Istället förekommer en mängd olika begrepp när de skriver om våldet. Mäns våld mot kvinnor brukar ibland talas om som det

¹²⁸ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

förövarlösa våldet,¹²⁹ och det förekommer kritik mot att många begrepp inte beskriver våldet utifrån vem det är som är utsatt och vem som är förövare, exempelvis i begreppen familjevåld och kvinnomisshandel.¹³⁰ Genom att använda sig av ett begrepp som inte definierar vem som är offer respektive förövare finns det risk för att våldet ses som något mellan två jämbördiga parter och att man därigenom inte ser den makt som är kopplad till kön.¹³¹ Språket bidrar till att forma verkligheten och det ger oss möjlighet att förstå varandra samtidigt som det begränsar oss till vad vi kan säga och på vilket sätt vi kan säga det.¹³² Vilket begrepp som används för beteckna mäns våld mot kvinnor i de undersökta dokumenten har därför en betydelse när läsaren av dokumenten skapar sin förståelse av mäns våld mot kvinnor. Hur våldet definieras kan också påverka hur problemet hanteras:

”Om problemet formuleras som ”family violence”, som ”wife abuse”, eller som ”assault” får betydande konsekvenser för hur frågan omhändertas av det offentliga, i vilka institutionella miljöer det placeras och vilka konkreta åtgärder mot våldet som blir möjliga. Genom att begrepp stänger eller öppnar för olika slags handlingar är formerande av dem också ett slags handling i sig, och en viktig del i hur sociala relationer upprättas.”¹³³

Dokumentet handlar främst om mäns våld mot kvinnor, vilket framträder i dokumentens text och val av exempel. Men ser jag till val av begrepp så framkommer inte detta alltid i dokumenten, även om det finns underförstått i texten. Den våldsutsatta kvinnan är många gånger tydlig, men inte den våldsutövande mannen. Vissa dokument tar också upp våld i samkönade relationer samt kvinnors våld mot män och då har de ibland valt att använda sig av begrepp som exempelvis familjevåld eller våld i nära relationer. Många gånger används dock begrepp som betecknar våldet utan att skriva om vem som utövar det även när det i texten handlar om män som utövar våld mot kvinnor. Nedan har jag sammanställt de olika begrepp som förekommer i mitt material. De begrepp som förekommer i fler än tre dokument är skrivna i vanlig stil medan de begrepp som förekommer i enbart ett eller två dokument är kursiverade.

¹²⁹ Olby, Tina. *Det förövarlösa våldet. En studie av dagspressens skildring av mäns våld mot kvinnor* (Motala: Motala Kvinnojour, 2006)

¹³⁰ Eliasson, *En kunskapsöversikt. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*

¹³¹ Eliasson, Mona. *Mäns våld mot kvinnor* (Stockholm: Natur och kultur, 2000)

¹³² Bergström, Göran och Boréus, Kristina, red. *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys* (Lund: Studentlitteratur, 2005)

¹³³ Wendt Höjer, *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin* s 49

Offret tydligt	Förövaren tydlig	Offer och förövare tydliga	Offer och förövare otydliga
Kvinnomisshandel	<i>Manligt våld</i>	Mäns våld mot kvinnor	<i>Brott i nära relation</i>
<i>Kvinnor som utsatts för våld</i>		<i>Kvinnofridsärende</i>	Familjevåld
Utsatta kvinnor		<i>Sexualiserat våld</i>	Kvinnovåld
Våld mot kvinnor			<i>Kvinnovåldsproblematik</i>
Våldsutsatta kvinnor			<i>Könsspecifikt våld</i>
			<i>Misshandelsrelation</i>
			<i>Misshandelssituation</i>
			<i>Misshandelsärenden</i>
			<i>Våld i familjen</i>
			Våld i nära relation
			<i>Våldssammanhang</i>
			<i>Relationsbetingat våld</i>
			<i>Relationsbrott</i>
			<i>Relationsvåld</i>

Det som går att säga utifrån dessa begrepp är att mäns våld mot kvinnor fortfarande går att betrakta som ett förövarlöst våld. De olika begreppen tar upp utsatta kvinnor och våld i relationer men det är inte tydligt vem som slår vem. Vissa begrepp kan tolkas på så sätt att kvinnan är delaktig i våldet såsom relationsvåld och familjevåld. Slutligen kan man notera att begreppen kvinnofridsärende och sexualiserat våld kräver en kunskap hos läsaren för att denna ska veta att kvinnofrid står för mäns våldsutövande mot en kvinna de har eller har haft en relation med,¹³⁴ samt att sexualiserat våld är en term som från feministisk teori som innefattar många olika typer av strukturellt våld mot kvinnor av män såsom kvinnomisshandel, prostitution och sexuella trakasserier.¹³⁵

Dokumentens teoretiska innehåll

Här kommer jag att gå in på problemfigurens olika delar: problem, orsak, akuta lösningar och förebyggande lösningar. Under varje del kommer jag sedan att gå in på de teorier jag har funnit i materialet genom att presentera en kort sammanfattning och därefter lyfta fram ett eller flera citat som jag sedan för en djupare diskussion kring.

Problem

Psykopatologiskt perspektiv

Enligt det psykopatologiska perspektivet beror mäns våldsutövande på att de män som utövar våld skiljer sig från andra män att de exempelvis har en psykisk sjukdom.¹³⁶ I de dokument som präglas av ett psykopatologiskt perspektiv definieras problemet bland annat utifrån att både mannen och kvinnan ses som individer med svåra problem.

¹³⁴ Eliasson, *En kunskapsöversikt. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*

¹³⁵ Eliasson, *Mäns våld mot kvinnor*

¹³⁶ Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

”I familjer där våld och misshandel tillhör vardagen blir barnen till stora delar, eller helt, och hållet, berövade möjligheten att få sina behov tillgodosedda. Föräldrarna är upptagna av sina inbördes relationer och har inte tid eller kraft över för barnen. Detta gäller ofta även i perioder när det råder sämja mellan föräldrarna.”

I citatets första del ligger fokus på vilka följder våldet får för barnet behovstillfredsställelse. Jag tolkar texten som att den underförstått ser detta som en fara för barnets utveckling även om det inte uttrycks explicit i texten. Detta genom hur behov, tid och kraft tas upp, det är något som barnet förväntas att få och har rätt till, men som det i denna situation inte får. I textens andra del ligger fokus på att föräldrarna upptagna av sina inbördes relationer. För det första skriver man inte här om våld, och inte heller benämner man vem som utövar våld och vem som är offer för våldet. Istället ses våldet som något som utspelar sig i relationen mellan mannen och kvinnan, eller mamman och pappan i detta fall. Föräldrarnas bristande förmåga, både när de är upptagna av de inbördes relationerna och när de råder sämja, tolkar jag som ett sätt att beskriva att de inte längre kan räknas som friska vuxna individer, utan snarare som personer med psykisk ohälsa. Både mannen och kvinnan konstrueras på samma sätt, som föräldrar och utan fullständig handlingsförmåga. Detta innebär att det varken framträder någon tydlig gärningsman eller offer i texten eftersom de är för lika varandra.

”I och med att kvinnan befunnit sig i en situation inte helt olika tortyroffrens och med tiden blivit nedbruten, kan det innebära att hon inte har förmågan att även se sina barns utsatthet. Socialnämnden har lagstadgat skyldighet att skydda minderåriga från psykisk fysisk misshandel och att ”i nära samarbete med hemmen sörja för att barn och ungdom som riskerar att utvecklas ogynnsamt får det skydd och stöd som de behöver och, om hänsyn tagits till den unges bästa motiverar det, vård och fostran utanför det egna hemmet” (12 § SoL). Att se sin mamma bli misshandlad indikerar en allvarlig risk att utvecklas ogynnsamt. Barnen kan behöva skydd utanför hemmet i ett akut skede och även hjälp och behandling i syfte att bearbeta upplevelser och intryck.”

Här ses kvinnan som psykiskt sjuk och otillräcklig som förälder. Den våldsutsatta kvinnan beskrivs som svag men även som en dålig mamma som inte haft förmågan att se sina barns utsatthet. Istället är det socialnämndens ansvar att se över om barnet får det skydd och stöd det behöver, kanske utanför det egna hemmet. Vidare ses barnen som patienter som behöver behandling för att bearbeta upplevelser och intryck, då de annars riskerar att utvecklas ogynnsamt.

Detta perspektiv på våldet konstruerar kvinnan som svag, nedbruten och med begränsat handlingsutrymme. Det finns inget som lyfter fram hennes eventuella möjligheter att själv agera utan snarare verkar hon förlorad till att vänta på att något ska hända som kan förändra hennes situation. Kvinnan har svårt att leva upp till bilden av det ideala offret i och med att hon som förälder också har ett ansvar för barnen vilket innebär att hon utifrån sin modersroll alltid ses som någon som bör vara förmögen att handla. Mannen är osynlig både som man och som våldsutövande pappa. Han finns där indirekt som bristande förälder. Inte heller han ses som en handlande gärningsman utan som en diffus bristande förälder. Barnen är även de objekt men är tydligare än mannen och kvinnan. De kan lättare definieras eftersom de helt blir sedda som offer, och slipper kvinnans position av både offer och dålig förälder. Kring barnen är det centrala oron för deras utveckling och var deras

erfarenheter kan leda till för deras hälsa. Sammanfattningsvis konstrueras inget större handlingsutrymme för någon i familjen enligt denna förståelse.

Feministiskt perspektiv

Enligt det feministiska perspektivet grundar sig mäns våld mot kvinnor i den samhälleliga maktobalans och historiska ojämlikhet som finns mellan män och kvinnor.¹³⁷ I dokumenten skapas mäns våld mot kvinnor som ett omfattande problem som utgör ett hinder för utvecklingen mot ett jämställt samhälle.

”Våld mot kvinnor är ett samhällsproblem, ett folkhälsoproblem och ett allvarligt brott, som berör många människor och som många personalgrupper kommer i kontakt med.”

Genom att beskriva problemet utifrån våld mot kvinnor, folkhälsa och något som berör många människor skapas en förståelse av våld som ett omfattande och stort problem. Istället för att se till enskilda kvinnans situation ligger fokus på problemets utbredning. Orden folkhälsoproblem och allvarligt brott tolkar jag som en markering från samhällets sida att problemet med våld utgör ett gemensamt ansvar för samhället, samt ett problem för många att förhålla sig till.

”Kvinnofridspropositionen 1998 fastslog att mäns våld mot kvinnor är ett allvarligt och omfattande problem. Våldet är inte förenligt med strävandena mot ett jämställt samhälle och måste bekämpas på alla sätt.”

Här tillkommer ett uttryckligt fokus på varför detta problem utgör ett hinder för samhället. Mäns våld mot kvinnor konstrueras som problem genom att det utgör ett hinder som är oförenligt med strävandena mot ett jämställt samhälle. Att sträva efter ett jämställt samhälle och se våldet som ett omfattande problem tolkar jag som ett feministiskt perspektiv på våldet.

Detta synsätt kan tolkas som att den enskilda våldsutsatta kvinnan ses som en av många våldsutsatta kvinnor, vars svårigheter är ett ansvar för samhället. De enskilda kvinnornas situation kan förbli dolda till förmån för samhällets gemensamma problem med våld som hinder för att nå ett bra samhälle. Kanske kan betoningen av problemet i en samhällelig kontext innebära begränsningar i att se den enskilda kvinnans upplevelser, och de olikheter som finns mellan olika kvinnor. Det feministiska perspektivet har skapat ett inflytande för kvinnorna att hävda sin offerstatus. Men samtidigt som de konstrueras som offer riskerar de att bli sedda som svaga. Den enskilda kvinnans upplevelser och handlingar riskerar att döljas genom att våldet definieras som ett problem som samhället har ansvar för att förändra. Den enskilda kvinnans egen handlingsförmåga riskerar att hamna i skymundan när hon skapas som offer.¹³⁸

¹³⁷ Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

¹³⁸ Kritik mot det feministiska perspektivet se Hydén, Margareta. *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga* (Stockholm: Liber Utbildning, 1995)

Systemteoretiskt perspektiv

I det systemteoretiska perspektivet ses en familj som ett socialt system där alla medlemmar påverkar och påverkas av varandra.¹³⁹ I dokumenten konstrueras familjen som en sluten enhet som sitter fast i ett negativt mönster.

”Våld inom dessa familjer kan pågå såväl fysiskt som psykisk under lång tid, utan att någon utomstående får kännedom om det. Familjen sitter oftast fast i sitt mönster av beroende, aggression och övergrepp och har svårt att förändra det av egen kraft.”

Här ses familjen som en helhet som tillsammans sitter fast i ett negativt mönster som de har svårt att förändra. Här tolkar jag det som att man genom det systemteoretiska perspektivet ser hur familjen binds ihop trots att de enskilda medlemmarna inte mår bra. Familjen har slutit sig som en helhet mot omvärlden som inte får kännedom om hur det ser ut i familjen. Individernas tänkbara möjligheter och handlingsutrymme betonas inte utan fokus ligger på helheten och familjens svårighet att själva förändra situationen.

Genom att se familjen som en helhet ses de problem som finns som kopplade till hela familjen, något som sker i processen mellan dem. Den våldsutövande mannen finns inte närvarande som gärningsman, utan det som presenteras är en familj som har trasslat in sig i ett negativt mönster. Som skulle kunna vara möjligt att förändra, om de får hjälp. Med detta perspektiv blir det svårt att se individerna som utgör familjen. Det finns en risk för att fokuseringen på familjen och dess samspel ses som orsak till våldet och därigenom befriar mannen från att ta ansvar för det våld han utövar. Fokuseringen på familjen innebär att det är svårt att skapa både en gärningsman och ett offer inom detta perspektiv, eftersom ingen förväntas inneha mer makt än någon annan familjemedlem. Det är då svårt att skapa både offer och gärningsmän om de båda ses som lika ansvariga för situationen de befinner sig i.

Teorilöst perspektiv

Kommunernas arbete med att hjälpa våldsutsatta kvinnor kan också ses som ett problem utifrån att lagstiftningen har definierat det som ett.

”Kommunens ansvar styrs framförallt av bestämmelserna i Socialtjänstlagen och hanteras av Socialnämnden via Socialtjänstens Individ och familjeomsorg. Socialtjänstlagens 5e kapitel 11§ föreskriver ’Socialnämnden bör verka för att den som är utsatt för brott och dennes anhöriga får stöd och hjälp. Socialnämnden bör härvid särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta får våld eller andra övergrepp i hemmet kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation.’”

I båda detta citat ses problemet varken som ett samhällsproblem eller ett individuellt problem. Istället blir det ett problem som juridiskt har definierats som socialtjänstens ansvar vilket innebär att kommunerna behöver arbeta med det utifrån att de är skyldiga att göra det. De betonar inte någon etisk eller social aspekt av varför kommunen ska arbeta med att stödja våldsutsatta kvinnor, utan det handlar istället om att utföra ett arbete som kommunen är tillsagda att göra.

¹³⁹ Payne, *Modern teoribildning i socialt arbete*

Genom att konstruera en problemdefinition av mäns våld mot kvinnor utifrån lagstiftningen tolkar jag det som att man fjärrar sig från problemet. Varför det är viktigt att stödja våldsutsatta kvinnor blir osynligt i texten. Istället skapas en praktisk inställning till arbetet och det är svårt att se någon drivkraft till att vilja förändra våldsutsatta kvinnors situation. Som jag ser det kan faran med detta sätt vara att de som läser dokumenten inte får en bild av varför arbetet ska göras, utan bara att det ska det. En bild som inte känns lockande för att få personal att vilja arbeta med dessa frågor.

Orsak

Psykopatologiskt perspektiv

I dokumenten konstrueras individuella orsaker såsom missbruk och psykisk ohälsa som förklaringar till mannens våldsutövande, vilket skapar normer för hur en våldsutövande man ser ut.

”Andra riskfaktorer är allmän aggressivitet, en tillåtande syn på våld, en traditionell könsroll, depression, alkohol och drogmisbruk”

”... mannen uppvisar tecken på personlighets- och/eller psykiska störningar.”

Citaten formulerar en psykopatologisk förståelse av våldet genom att hänvisa till egenskaper, personlighet och psykisk sjukdom. En allmän aggressivitet tolkar jag som kopplat till individens personlighet, att det är personlighetsdrag som gör att vissa män utövar våld.

Detta perspektiv skapar en skillnad mellan normala män, som inte räknas till de våldsutövande, och de annorlunda våldsutövande männen. Att en man utövar våld ses inte som något normalt utan som en avvikelse.¹⁴⁰ Genom skapandet av en avvikande man som förklaring till våld mot kvinnor, skulle det kunna göra att män som uppfattas som normala har svårt att bli sedda som våldsutövande män. Den makt som sker vid formulerande av problemet blir tydlig om vi tänker oss en situation där två olika män misstänks för att ha misshandlat en kvinna de har levt ihop med. Den ”normale” mannen stämmer då inte överens med perspektivet medan den psykiskt sjuka mannen gör det. Perspektivet kan då innebära att de två behandlas och ses på olika sätt beroende på om de uppfyller bilden av en våldsam man eller inte.

Detta perspektiv stämmer till viss del överens med bilden av den idealiska gärningsmannen eftersom de skapar en gärningsman som beskrivs i negativa termer och som en avvikare. Däremot innebär det psykopatologiska perspektivet att mannen både beskrivs som farlig och som svag på samma gång. Med svag syftar jag på att mannen ses som en avvikare och att han därigenom inte fullt ut kan ses som en person med fullt ansvar. Han blir därför inte riktigt en idealisk gärningsman eftersom hans psykiska sjukdom kan förklara hans agerande, vilket i sin tur kan leda till en förståelse av att han utövar våld.

¹⁴⁰ Jasinski, “Theoretical Explanations for Violence Against Women”

Feministiskt perspektiv

Problemet orsak konstrueras utifrån tanken om en genusordning¹⁴¹ och att det är bristande jämställdhet som orsakar mäns våld mot kvinnor.¹⁴² Dokumenten förklarar våldets orsaker genom att hänvisa till internationella dokument om mäns våld mot kvinnor.

”I den internationella handlingsplanen från FN:s kvinnokonferens 1995 säger man att våld mot kvinnor är ett uttryck för historiska ojämlika maktrelationer mellan kvinnor och män som lett till att mannen dominerat och diskriminerat kvinnan.”

”I Världshälsoorganisationens (WHO) senaste multinationella studie konstaterades att bristande jämställdhet är den grundläggande orsaken till mäns våld mot kvinnor.”

Relationen mellan män och kvinnor beskrivs genom ord såsom ojämlika maktrelationer och att mannen har dominerat och diskriminerat kvinnan. Dokumenten använder sig inte av ordet genusordning men innebörden är detsamma. Båda citaten ser också denna maktskillnad som orsaken bakom mäns våldsutövande. Här konstrueras en förståelse av att män kan använda sig av våld och att kvinnor i relation till män är underordnade. Genom att perspektivet inte förklarar varför det kommer sig att vissa män utövar våld och andra inte, kan det innebära att det är svårt att applicera förståelsen när det kommer till enskilda individer.

Ekologiskt perspektiv

Enligt det ekologiska perspektivet orsakas mäns våld mot kvinnor av en mängd samverkande faktorer.¹⁴³ I dokumenten konstrueras våldets orsaker utifrån att en mängd olika faktorer kan bidra till våldets uppkomst.

”Margareta Hydén professor i socialt arbete vid Stockholms universitet/leg psykoterapeut, menar att man måste se våldet i ett komplext sammanhang... Olika faktorer som t.ex. samhällsstruktur, kvinnans respektive mannens livshistoria, parförhållandet och situationen samverkar när våldssituationen uppstår.”

”Det finns inga enhetliga forskningsresultat om orsakerna bakom våldet. Tillgänglig forskning tillsammans med erfarenheter från klinisk verksamhet och olika behandlingsprogram visar tydligt att männen inte utgör en homogen grupp och att det finns olika och samverkande orsaker till våldsamt beteende. Orsakerna kan vara relaterade till personligheten, samhällsförhållanden och/eller den könsmaktsordning som råder i familjen. Skälen kan hittas i mannens barndom och uppväxtförhållanden men kan lika gärna ha andra orsaker, som mannens allmänna syn på våld som medel att hantera en svår situation, hur mans- respektive kvinnorollen gestaltar sig och/eller

¹⁴¹ Med genusordning menas att hela samhället genomsyras av föreställningar av kön som är kopplade till makt och ojämlikhet mellan könen. Se Gemzöe, Lena. *Feminismer* (Stockholm: Bilda, 2002)

¹⁴² Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

¹⁴³ Hydén, "Mäns ansvar och kvinnors motstånd. Fem teser om mäns våld mot kvinnor i nära relationer. "

samhällets syn på våld. Sammanbrott i kommunikationen är inte sällan den utlösande faktorn till ett våldsamt beteende.”

Här talas det om att de olika faktorer, och samverkande faktorer som tillsammans leder till att våldet uppstår, ett synsätt jag härrör till det ekologiska perspektivet. Det är utifrån mannens situation man tänker sig att våldet uppkommer, men samtidigt finns kvinnan med som en medaktör genom att hennes livshistoria också påverkar situationen och att det kan vara på grund av sammanbrott i kommunikationen som våldet utlöses. Kvinnan konstrueras därigenom inte som ett idealiskt offer eftersom hon har påverkat situationen där våldet förekommer. Men å andra sidan åstadkommer detta perspektiv att kvinnan också har ett handlingsutrymme där hon kan påverka sin situation.

Utifrån detta perspektiv är det möjligt att förklara mäns våldsutövande på många olika sätt, både med hjälp av individuella och strukturella faktorer. Genom det ekologiska perspektivets öppenhet för att flera faktorer samvarierar, innebär uttolkandet av den enskilda situationen ett tillfälle där den som tolkar har makt över hur våldet ska förstås. Bland annat kan perspektivet användas till att se kvinnans beteende som en utlösande faktor för våldet. För att undvika detta betonar dock det ekologiska perspektivet att ansvaret för våldet alltid ska placeras hos den som utövar det.¹⁴⁴

Precis som att jag hittar det ekologiska perspektivet i mitt material återfinns det även i Socialstyrelsens studie. De kritiserar samtidigt kommunerna för att de saknar en beskrivning av orsakerna till våldet utifrån den egna kommunen.¹⁴⁵ Att det saknas en lokal förståelse av vad våldet orsakas av i de olika kommunerna syns även i mitt material. Många gånger är dokumenten väldigt lika varandra vilket jag tolkar som att kommunerna ofta har inspirerats av Socialstyrelsens nationella material¹⁴⁶, vilket även tidigare studier har uppmärksammat.¹⁴⁷

Akut lösning

Här presenteras hur dokumenten ser att problemen kring mäns våld mot kvinnor ska lösas i enskilda fall.

Psykopatologiskt perspektiv

Utifrån det psykopatologiska perspektivet kan behandling hjälpa alla individer i en familj att må bättre samtidigt som de på sikt kan uppnå ett förändrat beteende.

”Målsättningen med stödet till kvinnorna är att kvinnan ska:

- nå ökad självinsikt och upptäcka sina möjligheter*
- bli så stark att hon sätter en gräns för hot och våld mot den egna personen*
- göra sina egna val om hur hon vill leva i framtiden”*

¹⁴⁴ Hydén, "Mäns ansvar och kvinnors motstånd. Fem teser om mäns våld mot kvinnor i nära relationer. "

¹⁴⁵ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

¹⁴⁶ Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*

¹⁴⁷ Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*

”Målsättningen med stödet till barnen/ungdomarna är att skapa förtroende och tillit och därmed hjälpa barnet/ungdomen att:

- sätta ord på vad som hänt*
- förstå de egna känslorna och reaktionerna*
- vid behov bearbeta stressymptom, beteendestörningar och emotionella problem*
- visa på alternativa sätt till konfliktlösning*

Dessa två citat kommer från samma handlingsplan men dess innehåll återfinns i många av dokumenten.

I det första citatet konstrueras kvinnan som en person med psykiska svårigheter som hon behöver hjälp med att hantera. Kvinnan behöver även lära om, bli stark och sätta gränser för den egna personen. Det tolkar jag som ett sätt att till viss del säga att hon är medansvarig för våldet, att våldet till viss del beror på att hon inte sagt stopp eller markerat en gräns i förhållandet till mannen. Därigenom kan hon inte ses som ett idealiskt offer eftersom hon samtidigt som hon utpekats som svag även förebrås för att hon hade kunnat förhindra våldet om hon hade satt en gräns för våldet.

I det andra citatet konstrueras också barnen utifrån att de är i behov av att lära sig att hantera konflikter på andra sätt. Men till skillnad från kvinnan ses barnet inte som medansvarig för våldet utan barnet kan ses som ett idealiskt offer för det våld som föräldrarna orsakat. Däremot finns det i det psykopatologiska perspektivet en tanke om att barn som upplevt våld själva kan bli gärningsmän i framtiden, vilket motiverar behandlingsinsatser till barn.

”Det är vanligt att mannen misshandlar kvinnan i nästa relation. Våldsmönstret riskerar också att föras vidare via de barn som finns i familjerna. Därför är det inte tillräckligt att enbart hjälpa den misshandlade kvinnan. Av största vikt är att mannen bemöts på ett sådant sätt att han blir motiverad till förändring, så att våldsmönstret som utgår från honom kan brytas.”

Jag tolkar citatet som att det konstruerar en förståelse för mannen som innebär att den personal som möter honom behandla honom med vänlighet för att han ska bli motiverad till att förändra sitt beteende. Det finns en undfallande ton i texten när det kommer till bemötandet av mannen. Han ses inte som en gärningsman som utför en brottslig handling utan som en person i behov av hjälp.

Mannens våldsutövande orsakas enligt texten som något han har med sig sedan tidigare, och som kommer att finnas kvar även i nästa relation om inte något förändras. Samtidigt tänker man sig att mannen är möjlig att förändras, och att han själv vill förändras om han får tillräckligt med motivation vilket överensstämmer med det psykopatologiska perspektivet.

Det psykopatologiska perspektivet upplever jag som lite snävt när det gäller att se individernas möjligheter. Oavsett om det handlar om kvinnan, barnet eller mannen anses våldet påverka dem så att de i vissa fall får en bristande förmåga. En fara med att skapa en bild av någon på ett visst sätt är att det kan bli svårt för andra i samma situation att känna igen sig. Detta har tidigare visats i studier kring våldsutsatta kvinnor som inte känner igen sig i bilden av den ”misshandlade kvinnan” och därför kan dra sig för att söka hjälp.¹⁴⁸

¹⁴⁸ Hydén, *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga*

Feministiskt perspektiv

Arbetet med den våldsutsatta kvinnan handlar om att kvinnan behöver stöd och respekt för att på sikt kunna förändra sin självbild.

”Den utsatta kvinnan ska bemötas på ett respektfullt och stödjande sätt. Kvinnan har utsatts för ett brott, men hon är i regel skuldyngd och ser inte sällan den uppkomna situationen som sitt fel. Det är viktigt att komma ihåg konsekvenserna av normaliseringsprocessen och att det kommer att kräva mycket tid för att kvinnan ska kunna förändra sin självbild.”

Normaliseringsprocessen är en teori som förklarar varför kvinnor stannar ett förhållande där de utsätts för våld,¹⁴⁹ teorin har ett feministiskt perspektiv och ser mäns våld mot kvinnor som en del av samhällets syn på kön, makt och sexualitet. Normalisering innebär att gränserna i relationen förskjuts och att kvinnan sakta börjar se våldet utifrån mannens perspektiv, så att hon tillslut har internaliserat hans förståelse av våldet och gjort den till sin egen. Arbetet med att stödja den våldsutsatta kvinnan handlar då om att stödja henne i att förändra sin självbild så att hon kan ta sig ifrån mannens tolkning av situationen till sin egen tolkning. Citatet belyser inte riktigt hur arbetet går till men betonar kvinnans internalisering av våldet då det tar upp att hon kan se situationen som sitt eget fel. Kvinnan definieras här som underordnad mannen och hon har tagit över hans förståelse av sin situation. Synen på kvinnan som offer också innebära att hon inte tillskrivs en egen förmåga att själv tolka och förstå sin situation. Denna konstruktion av kvinnan innebär att ett respektfullt och stödjande bemötandet blir centralt i arbetet, eftersom hon är van vid att inte få tänka själv, är det också vad hon behöver få stöd och hjälp med. Annars finns det risk för att det professionella arbetet med att hjälpa henne blir till en relation som liknar den hon har haft tillsammans med den våldsutövande mannen, där en part bestämmer vilket tolkning av situationen som är rätt.

Systemteoretiskt perspektiv

De systemteoretiska lösningarna tar in andra perspektiv för att förklara våldets orsak, men ser att lösningen ligger i att erbjuda alla familjemedlemmar någon typ av stöd och hjälp.

”En lyckad insats leder också till att barnen får möjlighet att utvecklas på bästa sätt utifrån sina förmågor och att både kvinnan och mannen ökar sin förmåga till en jämställd relation. Mannens livskvalité förbättras genom att få slut på ett destruktivt beteende som missgynnar ett positivt familjeliv i mannens nuvarande eller framtida familj.”

I citatet formuleras målet för insatserna att kvinnan och mannen ska nå en jämställd relation, vilket kan göra att ses som ett exempel på ett feministiskt perspektiv. Begreppet jämställdhet används men dokumentet lyfter inte fram den över och underordning som finns i relationen mellan kvinnan och mannen. Utifrån hur dokumentet beskriver insatserna förstår jag istället dokumentet som ett systemteoretiskt perspektiv. Detta genom hur familjen konstrueras som en helhet där alla i familjen ska få insatser. Dokumentet förmedlar också hopp om att en insats till

¹⁴⁹ Lundgren, Eva. *Våldets normaliseringsprocess* (Stockholm: ROKS, 2004)

familjen kan innebära en möjlighet för att förändra förutsättningarna i familjen till det bättre, och därigenom skapa ett positivt familjeliv. Det tolkar jag som ett sätt att säga att våldet kan upphöra inom familjen.

Även här kan kvinnan tolkas som medansvarig för våldet genom att en lyckad insats ska få även henne att öka förmågan till att skapa en jämställd relation till mannen. Hon kan därför inte ses som ett offer eftersom hon har möjlighet att påverka sin situation. Mannen ses inte heller som en gärningsman, hans beteende är felaktigt, men då finns i relationen i de system som han utgör en del av är det snarare i själva relationerna som problemet ligger.

”Både i fall av separation och fortsatt sammanboende erbjuds särskilt utformat stöd utifrån familjesystemets styrkor och förutsättningar.”

Detta citat är ännu mer tydligt när det kommer till att se familjen som ett system, där man genom att utgå ifrån systemets förutsättningar eventuellt kan uppnå en situation där familjen kan fortsätta att leva tillsammans.

”Kvinnomisshandel är djup förnedrande och brottsligt. Både mannen och kvinnan behöver hjälp för att dessa brott ska minska.”

Även här ses både mannen och kvinnan som aktiva personer som båda behöver hjälp för att dessa brott ska minska. Här skapas problemet som något som drabbar kvinnan och mannen på samma sätt. Vidare betonas det att det är ett brott, men utan att någon betecknas som förövare respektive offer. De båda förväntas istället behöva hjälp. Här kan vi också se det psykopatologiska perspektivet på att offret också kan ha en del i att våldet förekommer. Citatet väcker också en fråga: För vem är det förnedrande, mannen, kvinnan eller båda två?

Teorilöst perspektiv

I det teorilösa perspektivet formuleras lösningarna utifrån de möjligheter lagstiftningen skapar för arbetet med att hjälpa våldsutsatta kvinnor.

”Enligt sekretesslagen kan individ- och familjeomsorgen, utan den hjälpsökande kvinnans medgivande, lämna uppgifter till polis och åklagare angående misstankar om vissa allvarliga brott för vilket det inte är förskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Exempel på dylika brott är våldtäkt, dråp, mordförsök och mord.”

Det finns en mängd olika uttalanden i dokumenten som hänvisar till lagstiftningens möjligheter för arbetet. I detta dokument konstrueras en förståelse av mäns våld mot kvinnor som ett brott. Ett brott som personalen inom socialtjänsten kan lämna uppgifter om till polis, om de vill. Genom att se våldet som ett brott innebär det också att kvinnan ses som ett brottsoffer utsatt för ett allvarligt brott. Någon vägledning om huruvida socialsekreterarna ska anmäla brottet till polisen ger däremot inte dokumentet. Det säger bara att möjligheten finns, men lägger ingen värdering i det.

Ekologiskt perspektiv

I dokumenten åstadkoms ett ekologiskt perspektiv på våldets lösning genom att våldsutövande mäns behov av olika insatser lyfts fram.

”Eftersom våldsutövande män inte är någon homogen grupp så kan såväl orsaken till våldet som möjligheten till förändring variera.”

”Insatser och behandling måste anpassas till mäns olika behov. Det kan inte tas för givet att insatser som enbart är inriktade på att t.ex. kontrollera ilska eller förändra alkohol- och drogmisbruk är tillräckliga för att förändra beteendet hos män som brukar allvarligt våld.”

I dessa dokument konstrueras de våldsutövande männen som en heterogen grupp med olika behov, möjligheter och förutsättningar till förändring. Det översta citatet är mer tveksamt till om alla våldsutövande män kan förändras medan det nedersta mer betonar att det gäller att använda sig av rätt insatser, och att det behövs insatser riktade mot mannens våldsutövande. Män som utövar våld är olika och de deras orsaker varierar precis som möjligheten till förändring.

Förebyggande lösning

Det förebyggande arbetet för att förhindra mäns våld mot kvinnor är kopplat till två olika teoretiska perspektiv, dels det psykopatologiska perspektivet och det feministiska perspektivet.

Psykopatologiskt perspektiv

Det förebyggande arbetet enligt det psykopatologiska perspektivet är inriktat på att arbeta med enskilda individer som riskerar att utöva eller utsättas för våld. En grupp är de män som tidigare har utövat våld samt de kvinnor som har utsatts för våld, men eftersom jag tidigare har tagit upp det går jag ej in på det här. Behandling till barn som har upplevt våld har jag också tidigare behandlat men tar upp det igen. Den syftar till att förebygga att barn som har upplevt våld som vuxna utövar eller lever i relationer med våld.

”De utvecklar på längre sikt en låg självkänsla, de lever ofta socialt isolerade från kamrater och riskerar att själv bli misshandelsföräldrar eller offer om de inte får hjälpinsatser.”

Barnen konstrueras som offer utifrån sin situation att det är barn som upplever våld. Men i det förebyggande arbetet konstrueras de också som tänkbara gärningsmän i framtiden. Jag tolkar begreppet misshandelsföräldrar som något både en pojke och en flicka kan växa upp till att bli. Det är däremot svårt att veta vad det innebär att vara en misshandelsförälder. Innebär det att föräldern misshandlar sina egna barn? Eller att föräldern lever i ett förhållande där misshandel förekommer? När misshandelsförälder står i relation till offer är det möjligt att tolka det som att pojkar riskerar att bli misshandelsföräldrar medan flickor riskerar att bli offer för misshandel. En brist i det psykopatologiska perspektivet är dock att det inte förklarar varför vissa barn som har upplevt våld under uppväxten blir gärningsmän eller offer medan andra inte blir det.¹⁵⁰

¹⁵⁰ Jasinski, "Theoretical Explanations for Violence Against Women"

Feministiskt perspektiv

Det feministiska perspektivet innehåller dels förebyggande arbete på en strukturell nivå med syfte att nå hela befolkningen samt förebyggande arbete med framtida gärningsmän och offer.

”För att komma tillrätta med mäns kränkningar av kvinnor måste insatser i förebyggande syfte sättas in på individnivå, gruppnivå och på samhällsnivå. Det måste finnas en långsiktig strategi för att påverka och förklara samhällets syn på all slags våld och kränkningar inom olika verksamheter alltifrån mödravårdscentraler, barnavårdscentraler, förskolor till skolor, ungdomsmottagningar, pappagrupper och arbetsplatser.”

Dokumentet konstruerar här en förståelse av mäns våld mot kvinnor som något som genomsyrar hela samhället och som alla i samhället behöver få kunskap om. Det förebyggande arbetet ses som en förutsättning för att våldet ska kunna upphöra och det behöver bedrivas överallt i samhället. Mäns våld mot kvinnor konstrueras som ett problem som kräver ett långsiktigt arbete vilket tyder på att man tror att det tar tid att förändra samhället. Orden påverka och förklara tolkar jag som att dokumenten i sitt feministiska perspektiv ändå inte fullt ut betonar den ojämlikhet och de maktskillnader som finns i perspektivets förståelse av våld. Förändringen förväntas ske långsiktigt och utifrån en tanke om att ”om vi förklarar hur samhället ser på våld och kränkningar kommer det att upphöra med tiden”. Dokumentet skapar ingen konflikt mellan kvinnors underordning och mäns överordning.

Det riktade förebyggande arbetet kan bland annat rikta sig till grupper som kan bli offer för våld såsom unga tjejer och funktionshindrade kvinnor. En annan del av det riktade förebyggande arbetet är att förebygga att unga killar börjar använda våld.

”Våld mot kvinnor är ett samhällsproblem och kommunen måste därför också möta problemen på ett strukturellt sätt. Viktigaste målgruppen är unga män och här måste socialtjänsten bli en del av den rörelse som informerar och undervisar denna grupp i skolorna om orsakerna till att män använder våld och hur detta kan förhindras.”

Dokumentet konstruerar här en förståelse av våld som ett strukturellt problem medan lösningen ligger i att lära unga män att inte använda våld. Min tolkning blir därför att samtidigt som det feministiska perspektivet är accepterat som en förklaring till varför våld uppkommer är det svårt att använda sig av perspektivet till fullo och se att hela samhället behöver förändras. Och när detta görs sker det utan att man riktigt lyfter fram den ojämlikhet som finns i samhället mellan män och kvinnor.

Slutsatser

Syftet med denna uppsats har varit att undersöka teoretiska perspektiv av mäns våld mot kvinnor i kommunala handlingsplaner. Uppsatsens frågeställningar var:

Finns teoretiska perspektiv om mäns våld mot kvinnor kring i de kommunala handlingsplanerna?

Vilka teoretiska perspektiv finns i de kommunala handlingsplanerna?

Hur konstrueras de teoretiska perspektiven i de kommunala handlingsplanerna?

Vilka teoretiska perspektiv dominerar när de kommunala handlingsplanerna diskuterar orsaker och lösningar kring våld mot kvinnor?

Diskuteras orsakerna och lösningarna utifrån samma teoretiska perspektiv i de kommunala handlingsplanerna?

Efter att ha undersökt mitt material som består av 18 kommunala dokument har det visat sig att dessa dokument skiljer sig åt från varandra i stor utsträckning. Både genom till vem de riktar sig till och varför, men även när det gäller dokumentens innehåll och omfattning.

I dokumenten finns olika föreställningar och förståelser av mäns våld mot kvinnor som kan kopplas till olika teoretiska perspektiv. De mer omfattande dokumenten kan lättare förmedla en förståelse av våldet till skillnad mot de kortare dokumenten. Men alla dokument har någon form av förståelse av våld även om den ofta inte uttrycks explicit i texten.

De teoretiska perspektiv som jag har hittat i dokumenten är ett psykopatologiskt perspektiv, ett feministiskt perspektiv, ett systemiskt perspektiv, ett ekologiskt perspektiv samt ett perspektiv som jag har valt att kalla för ett teorilöst perspektiv.

De olika teoretiska perspektiven konstrueras i dokumenten genom att de på olika sätt beskriver och förstår mäns våld mot kvinnor. De ser också på de kvinnor, män och barn som lever i familjer där män utövar våld på olika sätt. Exempelvis innebär ett feministiskt perspektiv att mannens våldsutövande knyts till mäns överordning i samhället medan ett ekologiskt perspektiv ser att våldet uppkommer utifrån en mängd olika faktorer.

Totalt har jag hittat fem perspektiv i mitt material och de teoretiska perspektiv som förekommer när dokumenten diskuterar problemets orsaker är det psykopatologiska, det feministiska samt det ekologiska systemet. Det feministiska perspektivet dominerar när våldet förklaras på en strukturell nivå, medan de andra två förekommer när man går in och diskuterar kring mäns våld mot kvinnor på en individuell nivå.

När det kommer till dokumentens lösningar på problemet mäns våld mot kvinnor förekommer alla perspektiv när det gäller att föreslå akuta lösningar för kvinnor och barn utsatta för våld och där män utövar våld. De teoretiska perspektiv som dominerar är dock det psykopatologiska perspektivet. De övriga perspektiven är närvarande men främst handlar de akuta lösningarna om att efter skydd av kvinnor och barn, erbjuda behandling till både kvinnor, män och barn för att uppnå en förändring.

Om alla teoretiska perspektiv finns med i arbetet med de som idag utövar eller utsätts för våld ser det annorlunda ut när det gäller det förebyggande arbetet. Där

finns bara det psykopatologiska och feministiska perspektivet närvarande. Insatserna handlar då om riktade insatser för att de som har varit utsatta för våld inte ska utsättas igen, samt insatser för män som utövat våld så att de slutar med det. Främst handlar dock de förebyggande lösningarna om att arbeta med jämställdhet generellt och att utjämna könsskillnader.

Kan man då säga att orsakerna och lösningarna på problemet mäns våld mot kvinnor diskuteras utifrån samma perspektiv? Till viss del. De tre perspektiv som förklarar våldets orsaker, det psykopatologiska-, ekologiska- och feministiska perspektivet, finns också med när lösningarna diskuteras. Skillnaden ligger istället på att det enbart är det psykopatologiska och det feministiska perspektivet som diskuterar de förebyggande lösningarna, de övriga finns däremot med kring de akuta lösningarna. Det hade därför varit intressant om dokumenten också hade tagit med hur det ekologiska och det systemteoretiska perspektivet skulle kunna användas när man utformar det förebyggande arbetet kring mäns våld mot kvinnor. Det saknas också en utformning av det förebyggande arbetet enligt det jag har kallat för ett teorilöst perspektiv.

Varför kommunala handlingsplaner?

Eftersom det saknas nationella krav på att kommunerna ska utforma kommunala handlingsplaner för arbetet kring mäns våld mot kvinnor är det osäkert vilken status och betydelse de kommunala handlingsplanerna har. Istället verkar handlingsplanerna ha utformats utifrån tankar om att ”det står att en kommunal handlingsplan kan förbättra arbetet med våldsutsatta kvinnor alltså kan det vara bra att utforma en plan, om inte minst för socialtjänstens handläggning av ärendena”. Denna brist på både nationella krav på kommunerna att utforma handlingsplaner men också en brist på information om vad dessa ska innehålla, har lett till att de kommunala handlingsplanerna ger ett ojämnt och splittrat intryck. Något som säkert inte helt kan lastas på kommunerna, eftersom de har saknat tydliga riktlinjer för vad som är viktigt i arbetet med att utforma kommunala handlingsplaner.

Avsaknaden av krav på att kommunerna ska utforma kommunala handlingsplaner samt bristen på nationella riktlinjer för deras innehåll innebär också att de saknar legitimitet. Vidare är de kommunala handlingsplanerna i vissa kommuner utformade av socialtjänsten medan de i andra kommuner är antagna av kommunfullmäktige. Denna osäkerhet kring de kommunala handlingsplanerna innebär att det är svårt att hävda att de kommunala handlingsplanerna är legitima.

Utifrån de kommunala handlingsplanernas teoretiska perspektiv på mäns våld mot kvinnor visar det sig att det saknas ett dominerande perspektiv i dokumenten. De allra flesta av de kommunala handlingsplanerna växlar mellan olika teoretiska perspektiv men saknar ett genomgående perspektiv. Istället uttrycker de en handfallenhet inför att välja ett teoretiskt perspektiv. När de inte väljer något teoretiskt perspektiv innebär detta att dokumenten inte har möjlighet att erbjuda någon vägledning till läsaren om hur mäns våld mot kvinnor ska förstås. Detta samtidigt som ämnet mäns våld mot kvinnor i sig befinner sig i ett sammanhang där de teoretiska perspektiven står i kontrast till varandra vilket gör att förespråkare för olika perspektiv befinner sig i en kamp om vilket perspektiv som ska vara det gällande. Så frågan om vart de enskilda socialsekreterarna ska vända sig för att få hjälp att tolka och förstå mäns våld mot kvinnor kvarstår. De kommunala

handlingsplanerna löser inte den frågan utan håller den levande genom att de låter bli att välja ett teoretiskt perspektiv för att förstå mäns våld mot kvinnor. För den enskilda socialsekreteraren gäller det därför att på något sätt hitta perspektiv med vilket han eller hon kan förstå och tolka våldet. Detta eftersom jag tänker mig att det är svårt att föreslå lösningar på ett problem om man inte vet orsaken bakom det. För klienten kan det också innebära att bemötandet blir olika beroende på vilken socialsekreterare klienten möter, vilket har visat sig i tidigare studier.¹⁵¹

Slutligen vill jag poängtera de positiva möjligheter som de kommunala handlingsplanerna skulle kunna innebära för kommunernas arbete kring mäns våld mot kvinnor. Med obligatoriska handlingsplaner utformade efter nationella riktlinjer för planernas innehåll och utformning skulle de kommunala handlingsplanerna kunna bli mer enhetliga dokument. Dokument som också skulle uppnå legitimitet genom att de är obligatoriska. Dessa skulle då också kunna erbjuda klienterna en mer enhetlig handläggning, om de innehöll tydliga riktlinjer för hur socialsekreterarna ska handlägga och förstå ärenden där våld förekommer.

Framtida forskning

Det vore intressant att undersöka hur socialsekreterare skapas sin förståelse och kunskap av mäns våld mot kvinnor. Hur ser de på sin kunskap om mäns våld mot kvinnor? Hur går de tillväga för att förstå och finns det andra offentliga dokument som de använder sig av för att skapa en förståelse av mäns våld mot kvinnor? Eftersom jag inte har tittat på hur våldet mot specifika grupper av kvinnor förklaras, vore det intressant att jämföra om våldet förklaras på olika sätt beroende på mot till vem det är riktat. Används samma teoretiska förklaringar för att förstå våld mot kvinnor med funktionshinder, kvinnor med missbruk, kvinnor som invandrat till Sverige samt kvinnor som utsätts för hedersrelaterat våld? Sedan är det också möjligt att jämföra vilka teoretiska perspektiv som används för att förklara våld som utövas av kvinnor i heterosexuella relationer samt i samkönade relationer. För att avslutningsvis komma in på hur vi tänker oss att våldet kan upphöra behövs det mer forskning kring förebyggande arbete när det gäller mäns våld mot kvinnor.

¹⁵¹ SOU 1995:69 *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovåldskommissionen del A s*
118

Referenser

Artiklar från tidningar och tidsskrifter

- Baun, Per "Krigsretoriken skadar kvinnosaken" *Svenska Dagbladet* 19 maj 2005
- Chappell, Louise, "Federalism and Social Policy: The case of Domestic Violence." *Australian Journal of Public Administration* 60 nr 1 (2001): 59-69
- Heise, Lori L, "Violence Against Women. An integrated Ecological framework." *Violence Against Women* 4 nr 3 (1998): 262-290
- Howe, Adrian, "New policies for battered women; negotiation the local and the global in Blair's Britain." *Policy & Politics* 34 nr 3 (2006): 407-427
- Hydén, Margareta, "Mäns ansvar och kvinnors motstånd. Fem teser om mäns våld mot kvinnor i nära relationer". *Socionomen* nr 6 (1999): 27-36
- Ohlsson, Carina, "Extrema uppfattningar riskerar flytta fokus från våldet", *Svenska Dagbladet* 25 maj 2005
- Postmus, Judy L and Hahn, Sur Ah, "Comparing the policy response to violence against women in the USA and South Korea". *International Social Work* 50 nr 6 (2007): 770-782
- Schyman, Gudrun och Tung, Ann-Marie, "FN stödjer könsmaktsordning" *Svenska Dagbladet* 25 maj 2005
- Söderberg, Marie, "Winberg blev hjärntvättad", *Expressen*, 25 maj 2005
- Winberg, Margareta, "SVT hakar på feministdrevet", *Expressen*, 23 maj 2005

Elektroniska dokument

- Brottsförebyggande rådet (2005-01-12) Rapport från nätverksträff om brottsoffer
http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=7&id=93 Hämtad 2008-02-19
- Könskriget, Sveriges Television se:
<http://svt.se/svt/jsp/Crosslink.jsp?d=26971&a=383884> Hämtad 2008-02-19
- LIBRIS se <http://libris.kb.se>
- Statistiska centralbyrån. *Beskrivning av Sveriges befolkning 2005*
http://www.scb.se/statistik/_publikationer/BE0101_2005A01_BR_BE0106TEXT.pdf
Hämtad 2008-02-19
- Statistiska centralbyrån. *Folkmängd i rike, län och kommuner 30 juni 2007*
http://www.scb.se/templates/tableOrChart____167883.asp Hämtad 2008-02-19
- Vetenskapsrådet: *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*
<http://www.vr.se/download/18.668745410b37070528800029/HS%5B1%5D.pdf>
Hämtad 2008-02-19

Lagar

- Förvaltningslag (1986:223)
- Socialtjänstlag (2001:453)
- Tryckfrihetsförordning (1949:105)

Litteratur

- Amnesty. *Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Stockholm: Amnesty, 2004
- Amnesty. *Har ej prioriterat frågan. En undersökning om svenska kommuners arbete för att bekämpa mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Amnesty, 2005
- Amnesty. *Tillfälle att prioritera frågan. Uppföljning av svenska kommuners arbete för kvinnofrid*. Stockholm: Amnesty, 2005
- Backman, Jarl. *Rapporter och uppsatser* Lund: Studentlitteratur, 2006
- Bender, Christine och Holmberg, Carin. *När var och en sköter sitt... Hur ser stöd och hjälp ut till misshandlade kvinnor i kommuner utan kvinnojour?* Stockholm: Sköndalsinstitutet, Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie, nr 21, 2001
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina. *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur, 2000
- Bergström, Göran och Boréus, Kristina, "Samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. red. Bergström, Göran och Boréus, Kristina Lund: Studentlitteratur, 2005
- Burman, Monica. *Straffrätt och mäns våld mot kvinnor. Om straffrättens förmåga att producera jämställdhet*. Uppsala: Iustus, 2007
- Burr, Vivien. *An Introduction to Social Construction*. New York: Routledge, 1995
- Christie, Nils, "Det idealiska offret" i *Det motspänstiga offret*. red. Åkerström, Malin och Sahlin, Ingrid. Lund: Studentlitteratur, 2001
- Eliasson, Mona. *Mäns våld mot kvinnor*. Stockholm: Natur och kultur, 2000
- Eliasson, Mona. *En kunskapsöversikt. Mäns våld mot kvinnor i nära relationer*. Stockholm: Sveriges Kommuner och Landsting, 2006
- Gemzöe, Lena. *Feminism*. Stockholm: Bilda, 2002
- Haavind, Hanne, "På jakt etter kjønnede betydninger" i *Kön och tolkning. Metodiska möjligheter i kvalitativ forskning*. red. Haavind, Hanne. Stockholm: Natur och kultur, 2000
- Haldén, Eva. *Den föreställda förvaltningen. En institutionell historia om central skolförvaltning*. Stockholm: Stockholms Universitet, Statsvetenskapliga institutionen, 1997
- Holme, Idar Magne och Solvang, Bernt Krohn. *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Översättning av Nilsson, Björn, Lund: Studentlitteratur, 1997
- Hydén, Margareta. *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga*. Stockholm: Liber Utbildning, 1995
- Högskoleverket. *Genusperspektiv och mäns våld mot kvinnor i elva utbildningar – ett regeringsuppdrag*. Stockholm: Högskoleverket, 2004
- Jasinski, Jana L, "Theoretical Explanations for Violence Against Women" in *Sourcebook on violence against women*. eds. Renzetti, Claire M, Edleston, Jeffrey and Bergen, Raquel Kennedy, London: SAGE, 2001
- Kvale, Steinar. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Översättning av Torhell, Sven-Erik, Lund: Studentlitteratur 1997
- Larsson, Sam, "Kvalitativ metod- en introduktion" i *Forskningsmetoder i socialt arbete*. red. Larsson, Sam, Lilja, John och Mannheimer, Katarina, Lund: Studentlitteratur, 2005

- Larsson, Sam, "Teori, metod och empiri" i *Forskningsmetoder i socialt arbet*. red. Larsson, Sam, Lilja, John och Mannheimer, Katarina, Lund: Studentlitteratur, 2005
- Lilja, John, "Samhälls- och beteendevetenskapliga skalor" i *Forskningsmetoder i socialt arbete*. red. Larsson, Sam, Lilja, John och Mannheimer, Katarina, Lund: Studentlitteratur, 2005
- Lundgren, Eva et al. *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige- en omfattningsundersökning*. Brottsoffermyndigheten och Uppsala Universitet, 2001
- Lundgren, Eva. *Våldets normaliseringsprocess*. Stockholm: ROKS, 2004
- Odebäck, Linnea. *Handlingsplanens funktion i kommunernas arbete med våldsutsatta kvinnor*. Umeå: Umeå Universitet, Institutionen för socialt arbete, C-uppsats 2005
- Olby, Tina. *Det förövarlösa våldet. En studie av dagspressens skildring av mäns våld mot kvinnor*. Motala: Motala Kvinnojour, 2006
- Patel, Runa och Davidsson, Bo, *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Tredje upplagan, Lund: Studentlitteratur, 1991
- Payne, Malcolm. *Modern teoribildning i socialt arbete*. Översättning av Nilsson, Björn, Stockholm: Natur och Kultur, 2002
- Schjødt, Borrik och Egeland, Thor Aage. *Från systemteori till familjeterapi*. Översättning av Andersson, Sten, Lund: Studentlitteratur, 1994
- Socialstyrelsen. *Kommunala handlingsplaner för våldsutsatta kvinnor*. Stockholm: Socialstyrelsen, 2005
- Socialstyrelsen. *Våldsutsatta kvinnor. Ett utbildningsmaterial för socialtjänstens personal*. Stockholm: Socialstyrelsen, 2003
- Svenska kommunförbundet. *Kommunindelning fr.o.m. 1 januari 2005*. Stockholm: Svenska kommunförbundet, 2004
- Wendt Höjer, Maria. *Rädslans politik. Våld och sexualitet i den svenska demokratin*. Malmö: Liber, 2006

Offentligt tryck

- Dir. 2005:32 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*
- Prop. 1997/98:55, *Kvinnofrid*
- Prop. 2005/06:155 *Makt att forma samhället och sitt eget liv – nya mål i jämställdhetspolitiken*
- Regeringens skrivelse 2007/08:39 *Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*
- Socialutskottet, *Socialutskottet påminner om kommunala handlingsplaner*
Pressmeddelande (Stockholm: Socialutskottet) 30 november 2004
- SOU 2006:65, *Att ta ansvar för sina insatser. Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor* (Stockholm: Socialdepartementet)
- SOU 1995:60, *Kvinnofrid. Huvudbetänkande av Kvinnovaldscommissionen del A* (Stockholm: Socialdepartementet)
- SOU 2004:121 *Slag i luften. En utredning om myndigheter, mansvåld och makt* (Stockholm: Näringsdepartementet)

